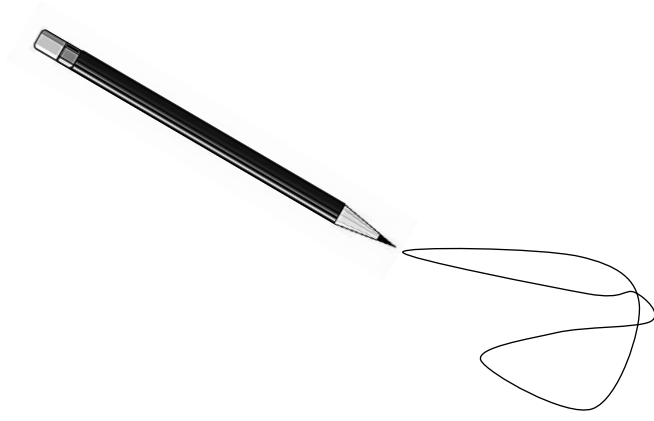

GÖRSEL ANLATIMLAR EŞLİĞİNDE

ÇİZİM TEKNİKLERİ ÜZERİNE NOTLAR

BURAK BOYRAZ & Ü. IRMAK ŞAHİN

Çizim
TEKNİKLERİ
ÜZERİNE
NOTLAR

Çizim
TEKNİKLERİ
ÜZERİNE
NOTLAR

B. Boyraz & Ü. İrmak Sahin
"Eylül, 2018"

1. Edisyon

Ders Grupları:

Yıldız Teknik Üniversitesi
Sanat ve Tasarım Fakültesi
Sanat Bölümü
Sanat Yönetimi Anabilim Dalı

2018-2019 Güz Yarıyılı

SYP2380 - Perspektif I
SYP 3250 - Resim Atölyesi

© Tüm hakları gizlidir. Basılı veya dijital ortamda izinsiz çoğaltılamaz.
Eylül, 2018.

Önsöz

2018 yılı itibarı ile Türkiye genelindeki üniversite sayımız 206¹ olmuş, fakülte sayımız da 1784'ü bulmuştur (istatistik.yok.gov.tr, 2018). Güzel sanatlar fakültelerimiz ise tüm bölgelerimize dağılmış, toplam rakam devlet üniversitelerimizde 51'e², vakıf üniversitelerimizde de 20'ye yaklaşmıştır (istatistik.yok.gov.tr, 2018).

Bugün özel yetenek sınavları ile öğrenci kabul eden güzel sanatlar fakültelerimizde "çizim" içerikli uygulama derslerinin sayısı *Sanayi-i Nefise*'nin kuruluşundan (1882) beri katbekat artmıştır. Ancak ders sayısındaki artışa karşın ilgili literatürün ülkemiz ölçeğindeki yeri sınırlı düzeyde kalmıştır.

"Çizim Teknikleri Üzerine Notlar" isimli bu derleme mevzu bahis boşluğu doldurmaya yardımcı olma gayesi ile hazırlanan bir "not topluluğudur". Çizim konusunda belli başlı konuların yer aldığı bu eser, genç sanatçı adaylarına rehberlik edecek kaynak çeşitliliğini arttırma içgüdüsü ile oluşturulmuştur. Çizgi değerleri, perspektif, oran-orantı, ton cetveli ve tonlama ile kompozisyon başlıklarının her biri ilgili görseller ile desteklenmiş, eserin sonunda da sanatçı adayları için "eskiz payları" bırakılmıştır.

Boyraz & Şahin,
Eylül – 2018, İstanbul.

---

¹ Devlet ve Vakıf toplamıdır.

² Özel yetenek sınavı ile alınan birimlerdir.

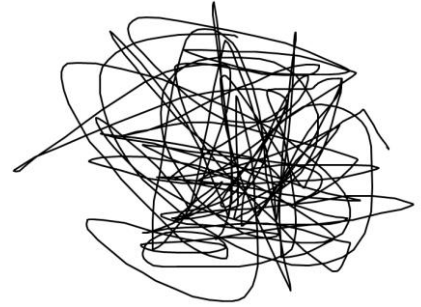
İçindekiler

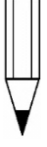
1. Çizgi Değerleri	1
2. Perspektif	12
3. Oran ve Orantı	30
4. Ton Cetveli ve Tonlama	48
5. Kompozisyon	59

1. ÇİZGİ DEĞERLERİ

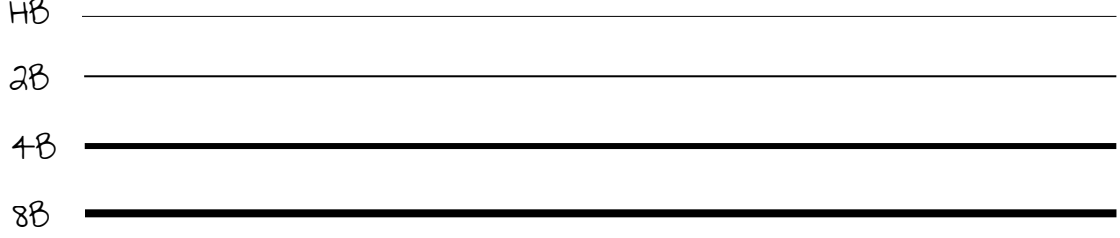
Çizgi Nedir ?

Türk Dil Kurumu'na göre çizgi; çizilerek veya çeşitli yollarla oluşturulan iz, hat anlamına gelmektedir (TDK, 2018). Sanat yapıtının üretim sürecinde ilk adım olarak görülen çizgi eski çağlarda mağara duvarlarına yapılan resimlerde dahi karşımıza çıkmaktadır. Zamanla hareket ya da durağanlık ölçeğinde farklılıklar göstermeye başlayan bu "araç" temel sanat eğitimi nezdinde bir takım değerlere sahiptir. Görsel anlatımda sıklıkla faydalanılan bu değerler günümüzde incelik-kalınlık, doğruluk-eğrilik ve yataylık-dikeylik gibi çeşitli gruplamalara tabi tutulmaktadır.

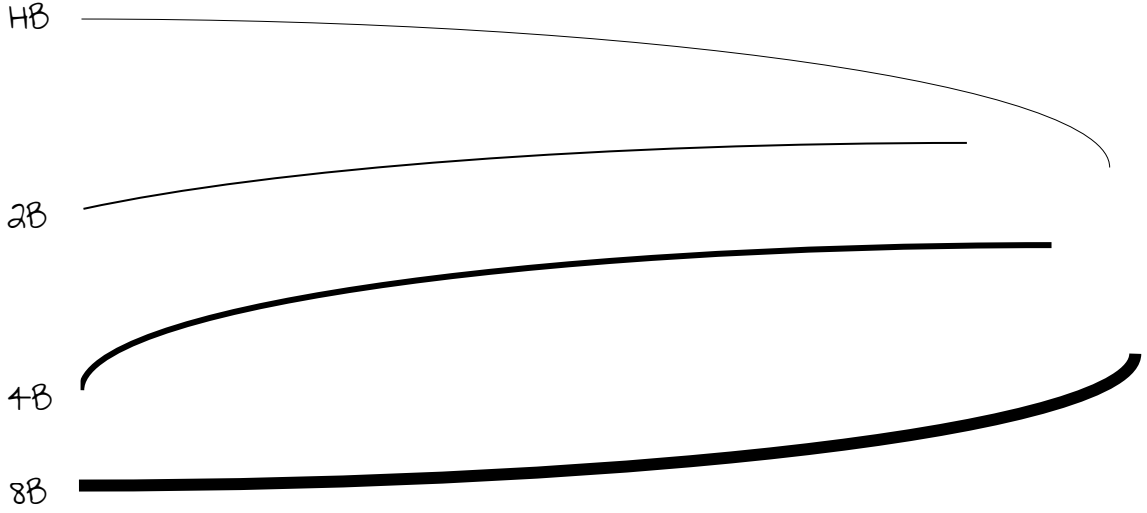

Farklı Kalem Değerleri İle Düz Çizgi Örnekleri.

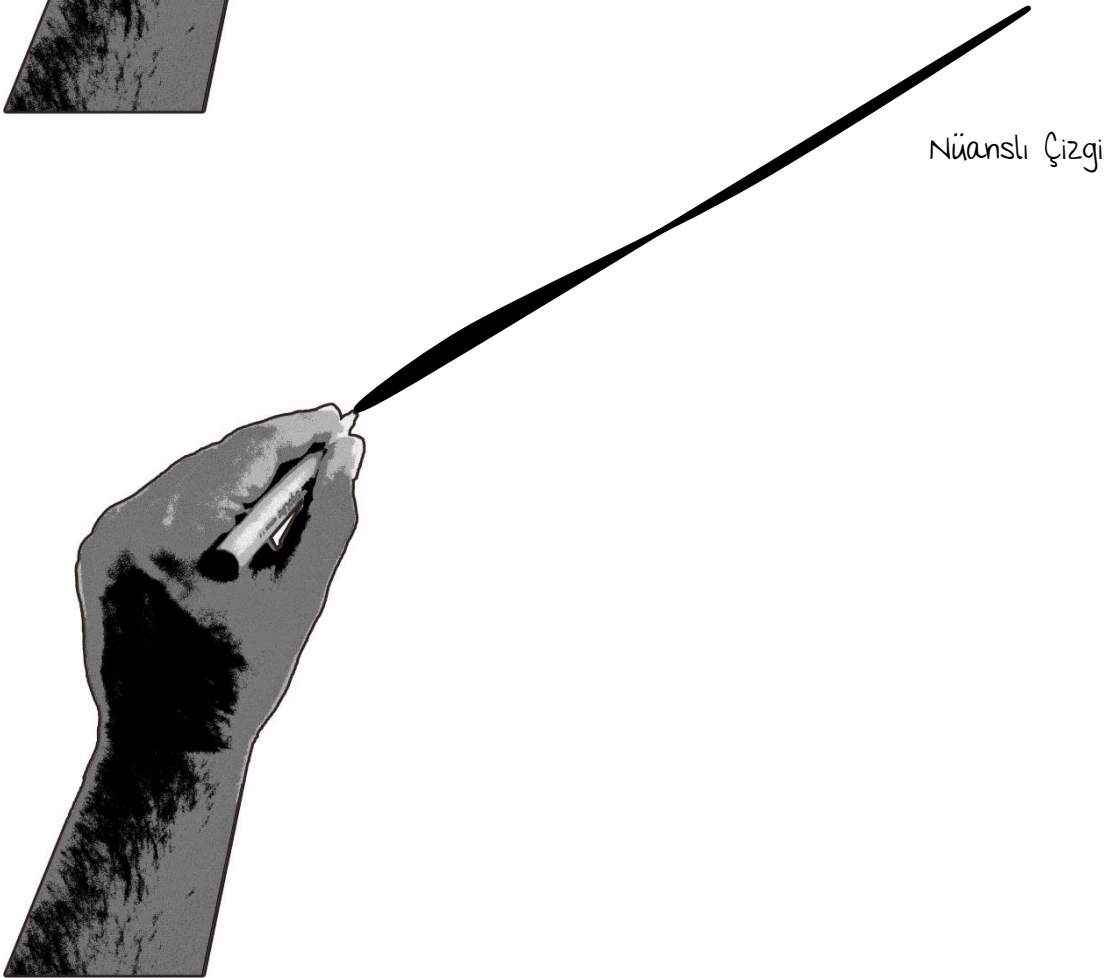
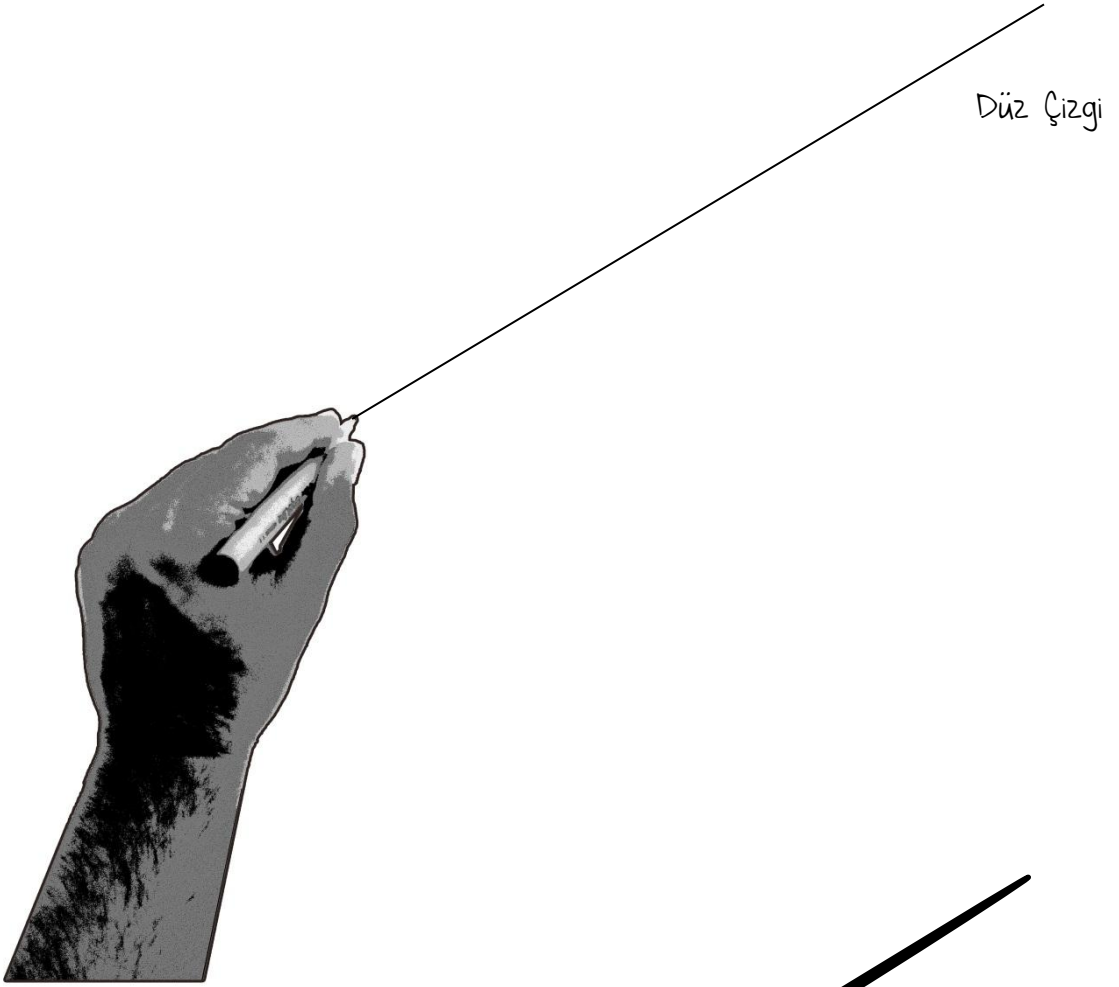
Farklı Kalem Değerleri İle Eğri Çizgi Örnekleri.

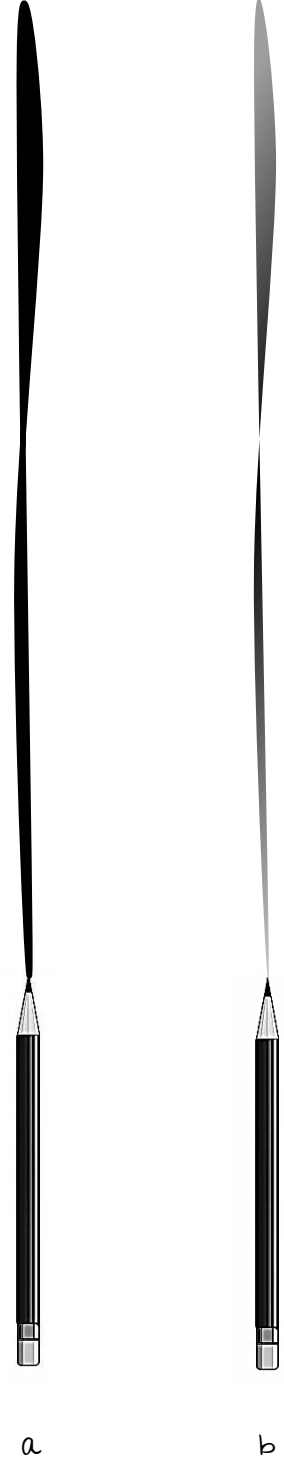

Farklı Nüans Değerleri İle Eğri Çizgiler.

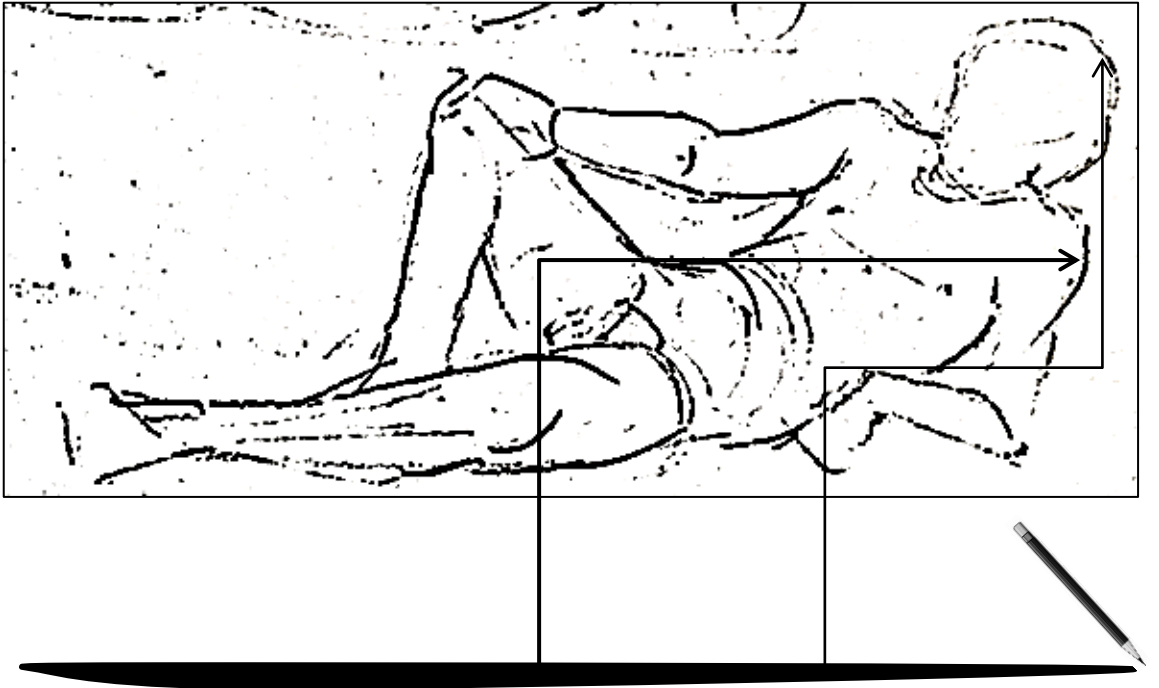

Çizgide nüans; "hattın" yer yer **kalınlaşım** yer yer **incelmesi** ile oluşur (Bkz. a). Çizimde gölgede kalan alanlarda ya da temas noktalarında **kalın** nüans, aydınlık alanlarda veya bağımsız kısımlarda ise **ince** nüans kullanımı oldukça yaygındır. Nüansla ilgili bir başka özellik ise koyu-açık değerlerdir. Nüanslı bir çizgi, çizimin amacı doğrultusunda kendi içinde ton farklılıklarına sahip olabilmektedir (Bkz. b).

Figür çalışmasında nüanslı çizgi örneği 1.

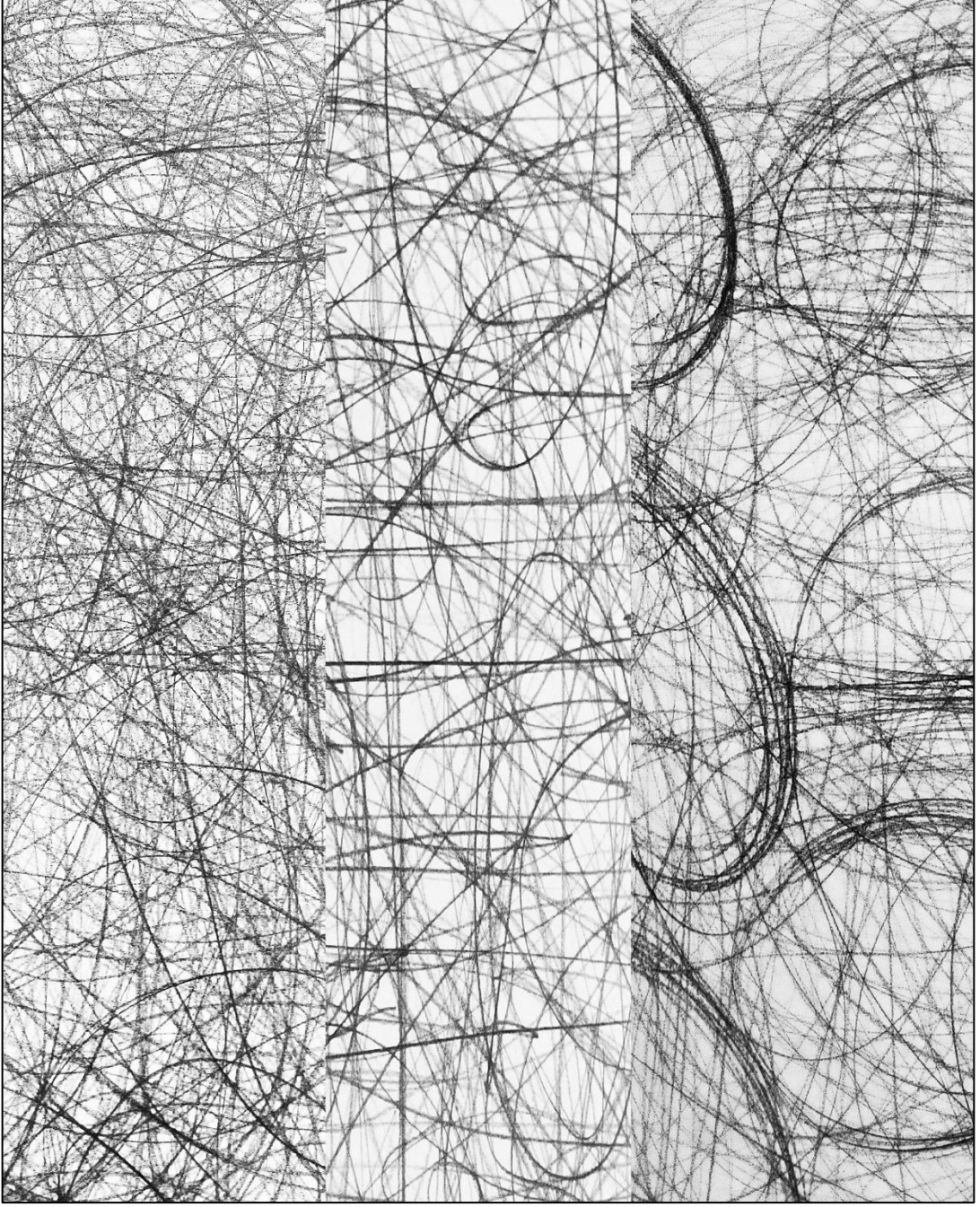
Figür çalışmasında nüanslı çizgi örneği 2.

Portre çalışmasında nüanslı çizgi rneęi.

Nüanslı çizgi için farklı kalem türlerinden de faydalanılabilir. Asetatlı ya da kesik uçlu kalemler ile çalışmalar yaparak nüans farklılıkları gözlemlenebilir.

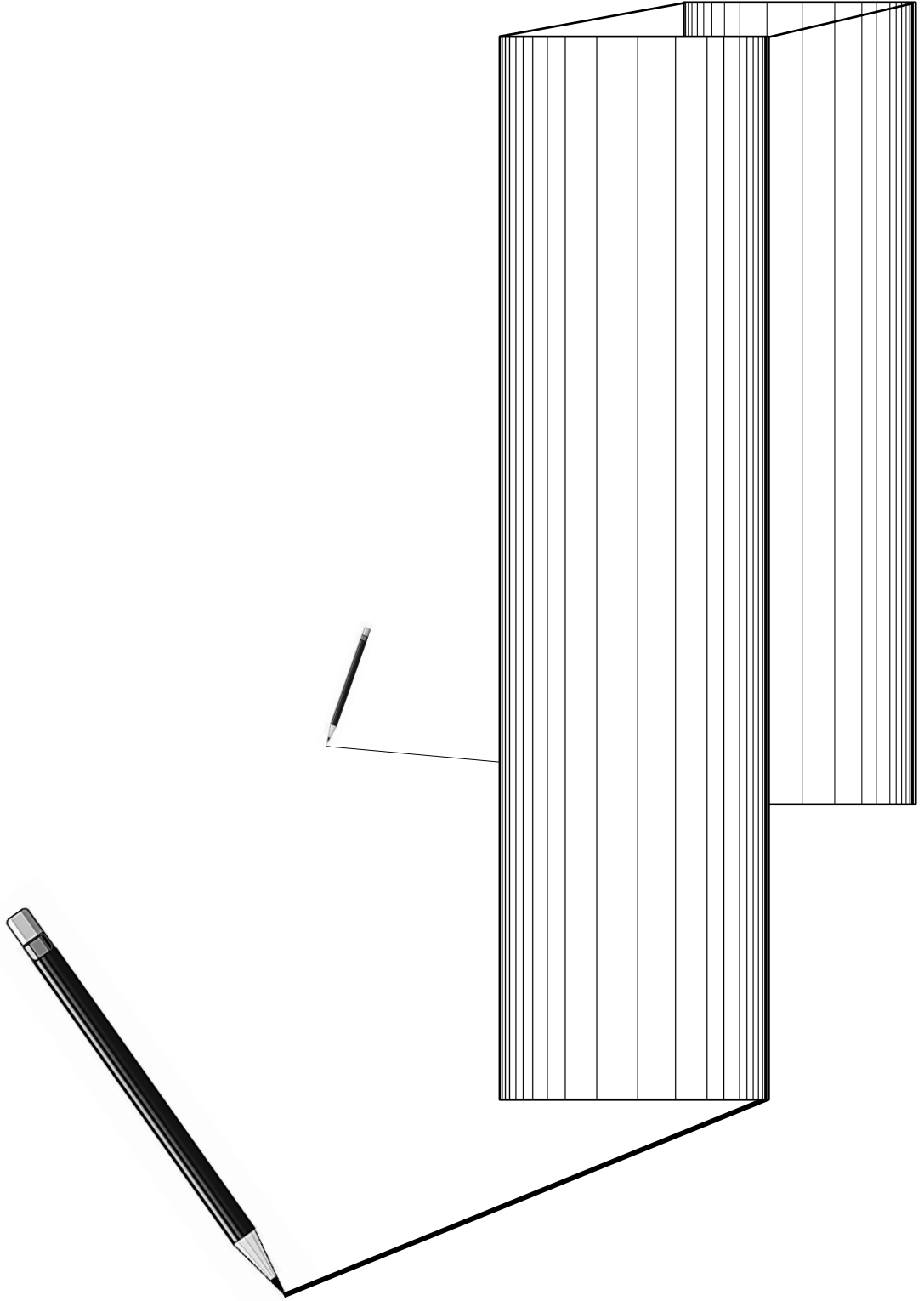

1

2

3

Kurşun kalem ile gerçekleştirilen çizgi çalışmaları temel sanat eğitimi uygulamalarının olmazsa olmazıdır. Üstte 1 numarada serbest çizgi, 2 numarada dikey ve yatay ağırlıklı serbest çizgi ve 3 numarada da dairesel ağırlıklı çizgi çalışmalarından kesitler yer almaktadır.

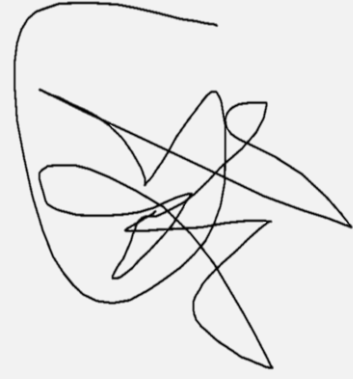
Çizgi üç boyutlu ifadeler için tek başına kullanılacak bir araçtır. Çizginin sıklığı veya kalınlığı ile algıda yanılsamalar yapılabilir, tonlama etkisi elde edilebilir.

Günümüz çizim malzemeleri natürel kömürden füzen kurşun kaleme, grafit kömürden boya kalemlerine kadar oldukça geniş seçeneğlidir.

Kurşun kalemlerin derecelendirilmesinde kullanılan B harfi; Siyah (Black) anlamına gelmekte ve yumuşak ucu temsil etmektedir. H harfi ise Sert (Hard) içeriği belirtirken kalemin kömür yapısı daha katıdır. F (Fine) harfine gelirse bu gösterge her iki değer harmanlandığı bileşeni ifade etmektedir.

Türk akademisyen/sanatçı Ahmet Özol'un ifadesi ile çizgi; plastik sanatlarda biçimin öznel ayırımını sağlayan belirleyiciliklere sahip olduğu gibi, psikolojik değerleri de içinde taşıyan bir dışavurum ögesidir (Özol, 2012: 62).

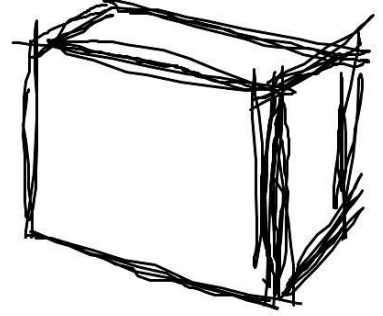

Resim 1. Bugün dünyanın pek çok sanat müzesinde sanatçıların çizimlerini içeren eskiz defterleri veya notlar sergilenmektedir. Hırvatistan / Zagreb şehrindeki Zagreb City Museum bunlardan biridir. Müze koleksiyonunda ülkenin sanat tarihinde yer edinmiş pek çok önemli yerel sanatçının eskiz defteri görülebilir. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2017.

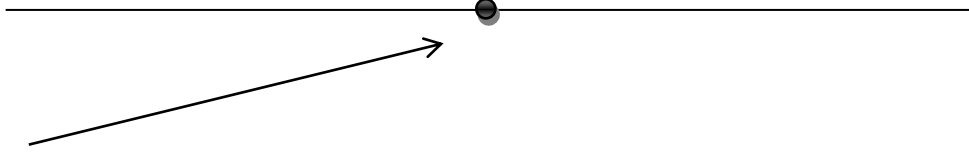
2. PERSPEKTİF

Cisim ve mekânların çeşitli bakış açıları ile matematiksel bir yaklaşımla çözümlenmesi olarak tanımlayabileceğimiz perspektif temelde uzak-yakın ilişkisine dayalı bir çizim yöntemidir.

Perspektif kurallarını esas alan bir çizimde ufuk çizgisi göz önünde bulundurulur "kaçış noktalarından" uzatılan yapay ışınlar kullanılır. Bu ışınlar; her bir cisim veyahut yaşam alanının hem kendi içinde, hem de diğer cisim ve yaşam alanları ile uyumlu biçimde resmedilmesine yardım eder.

Ufuk çizgisinin çizimdeki temsili yatay bir düz çizgidir.

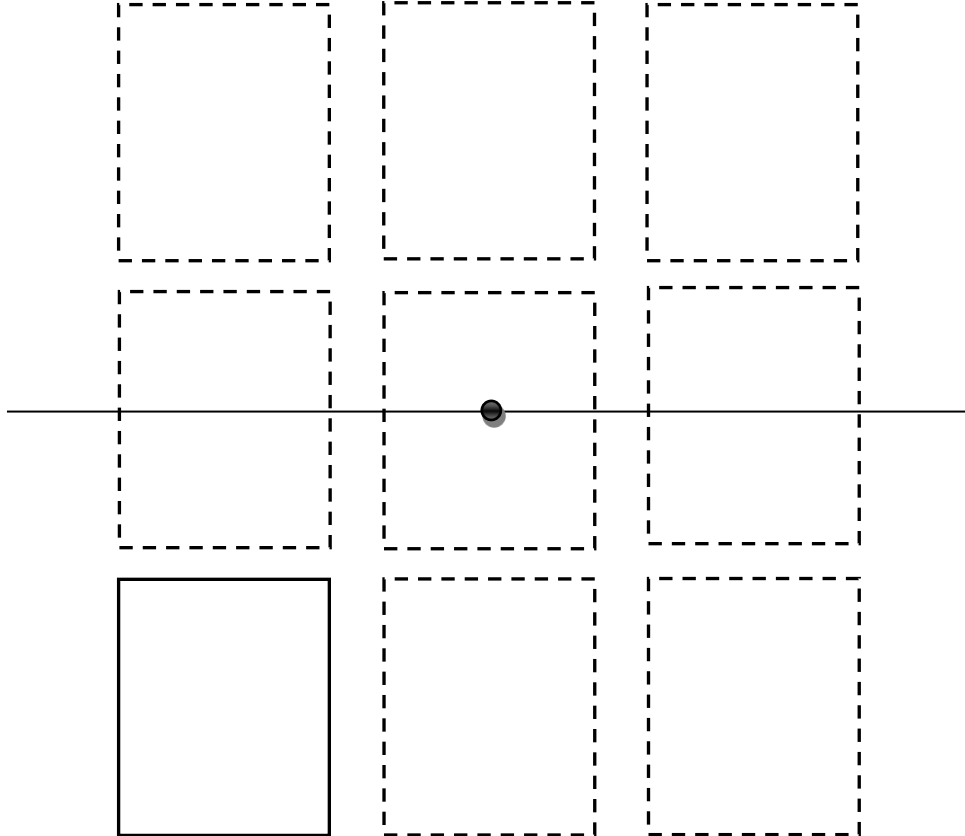

Kaçış noktasının çizimdeki temsili ise ufuk çizgisi üzerine yerleştirilmiş basit bir noktadır.

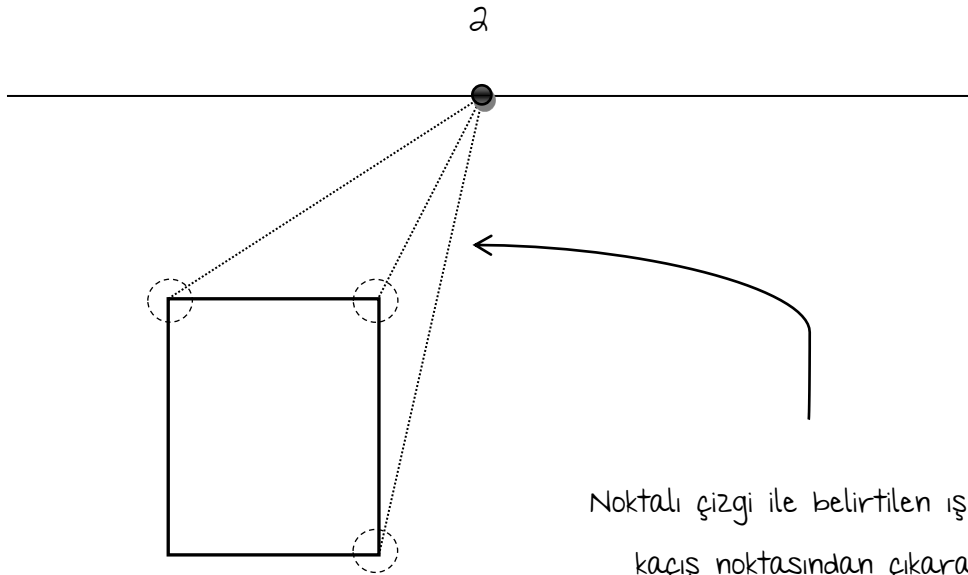
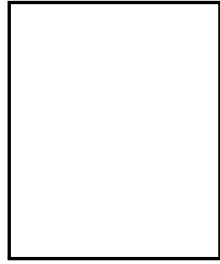
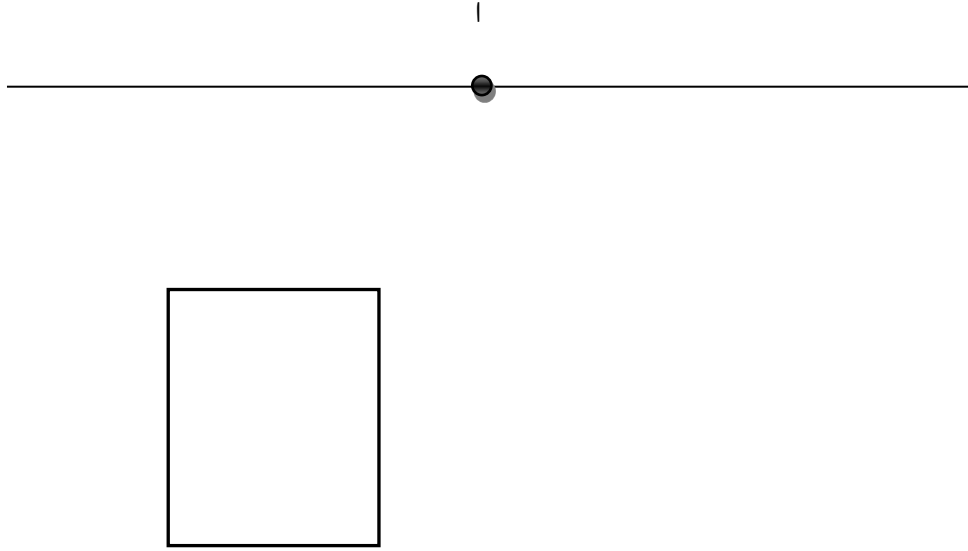
Kaçış noktası, sahip olunan bakış açısına göre "ufuk çizgisi üzerinde olmak kaydı ile" orta veya sağ - sol istikametlerde konumlandırılabilir.

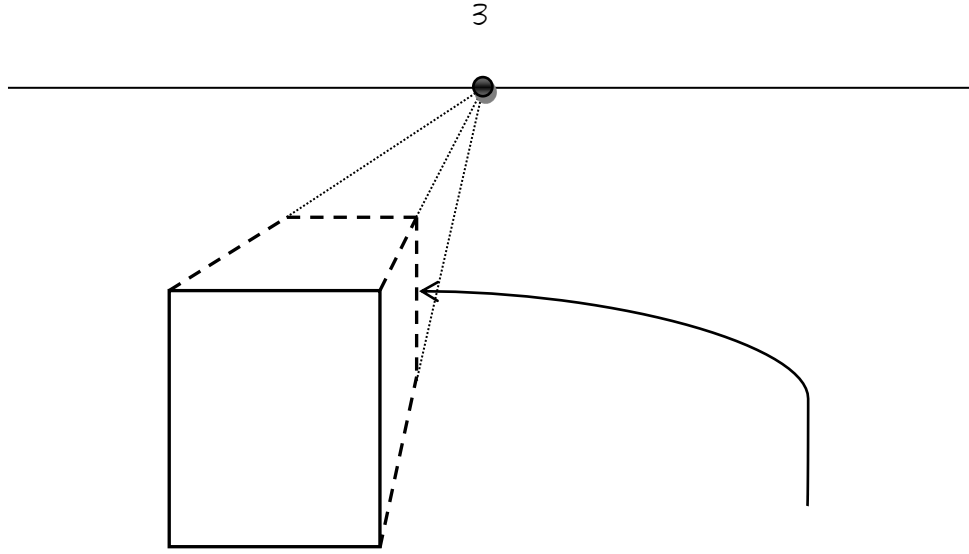
Geometrik şekiller ile çalışmalar yapmak perspektif kurallarını kavramak için öğreticidir. Geometrik şeklin ufuk çizgisinin altında ya da üstünde olması uygulamaya birincil derecede etki eden bir durumdur.

Aşağıda tek kaçıslı perspektif çalışmasına konu olan ve ufuk çizgisinin altında konumlandırılan bir geometrik şeklin çizim aşamaları sıralanmıştır.

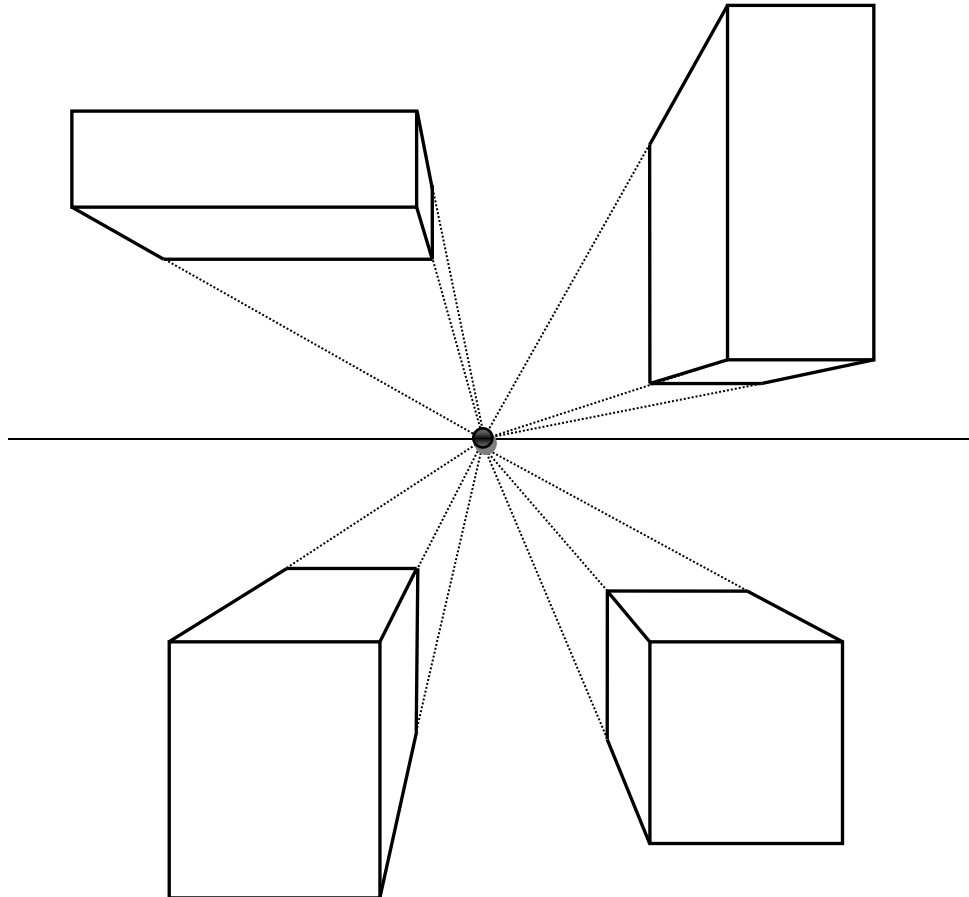

Noktalı çizgi ile belirtilen ışınlar kaçış noktasından çıkarak geometrik şeklin ufuk çizgisine en yakın köşelerine temas eder.

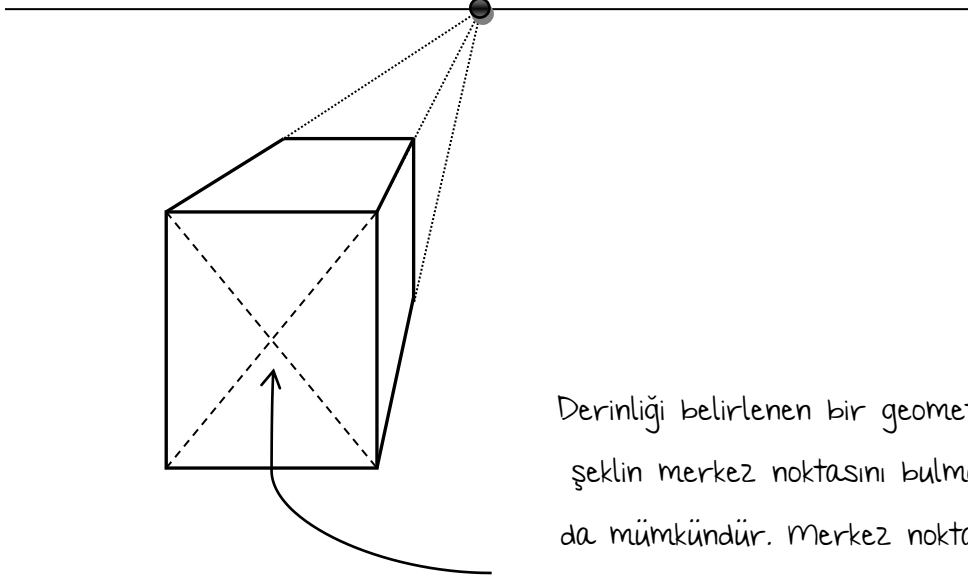

Geometrik Şeklin derinliği bu
iŐinlar yardımıyla belirlenir.

Belirtilen yöntem farklı türdeki geometrik Şekiller iÇin de kullanılabilir.

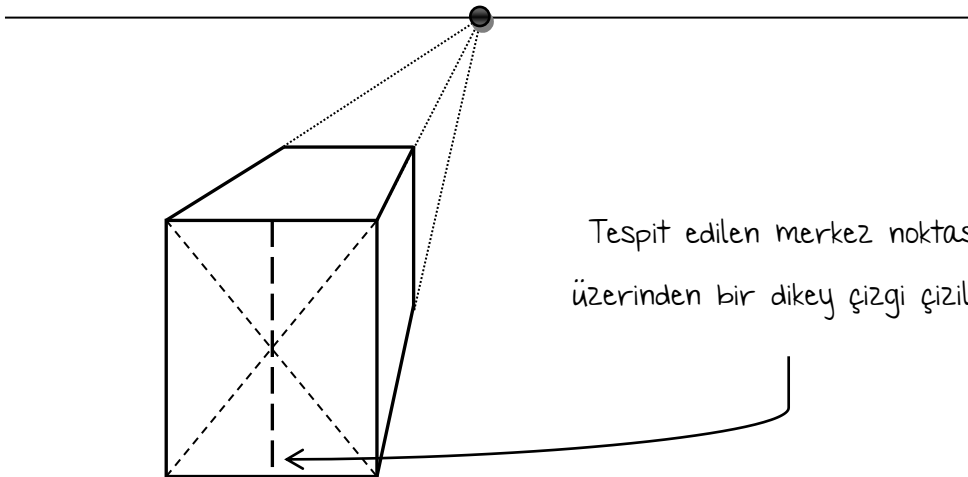

4

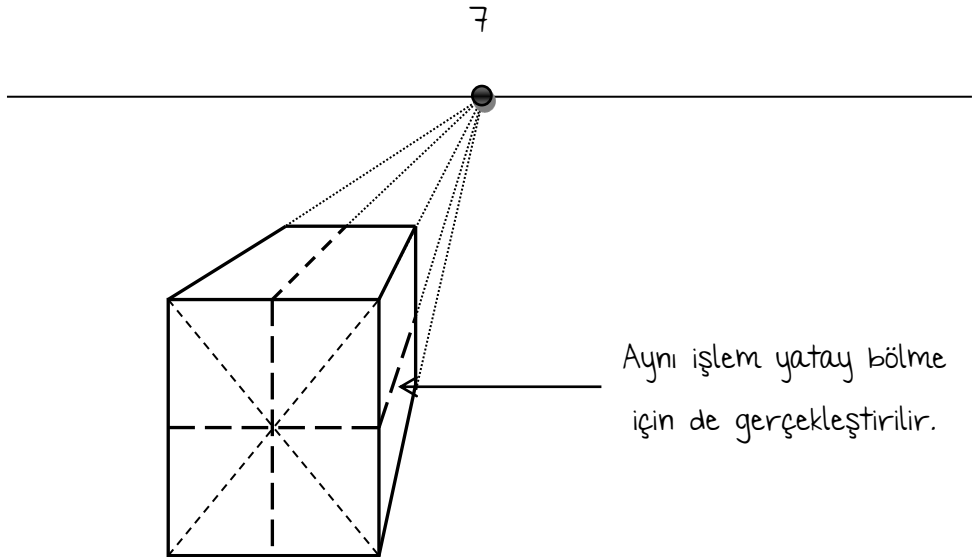
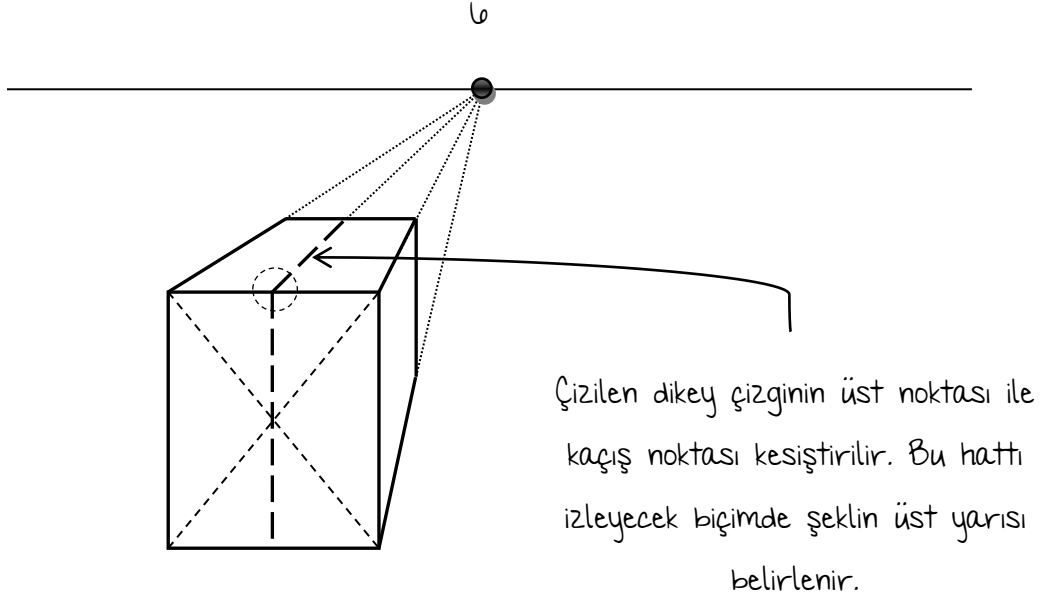

Derinliđi belirlenen bir geometrik Őeklin merkez noktasını bulmak da műmkűndűr. Merkez noktası, Őeklin n cephesindeki köşelerinden uzatılıp birbiri ile keřiřtirilen iřinlar ile bulunur.

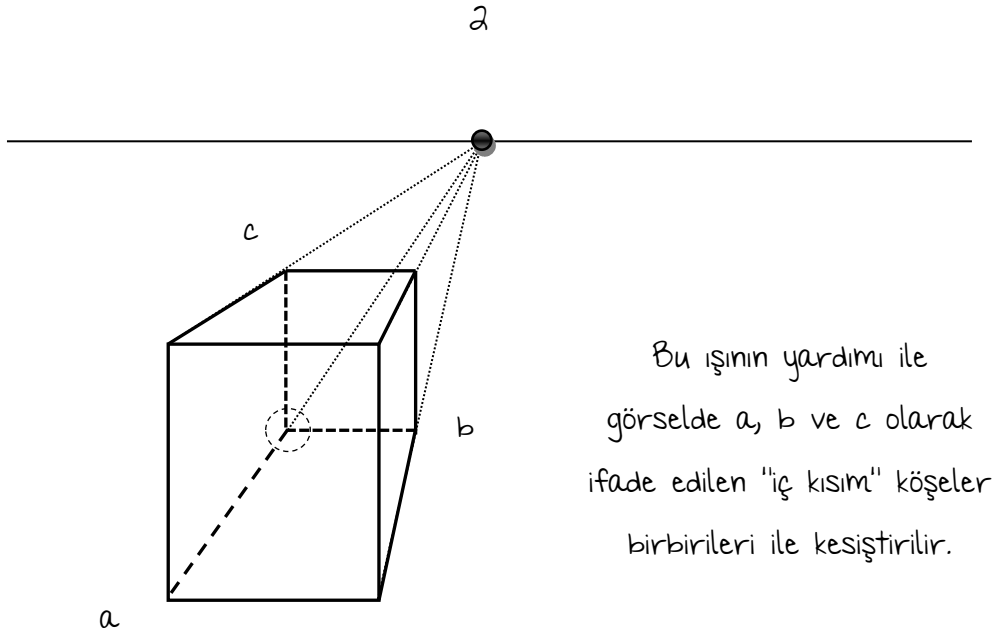
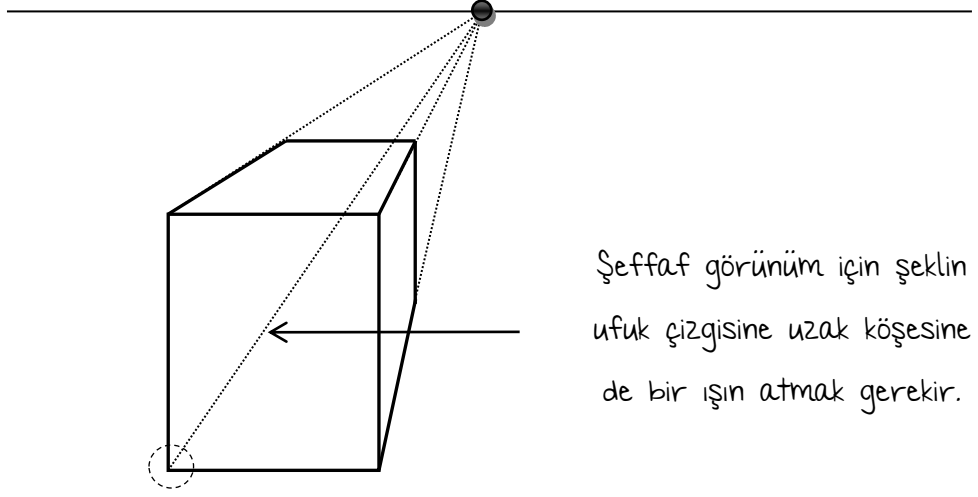
5

Tespit edilen merkez noktası űzerinden bir dikey ğizgi ğizilir.

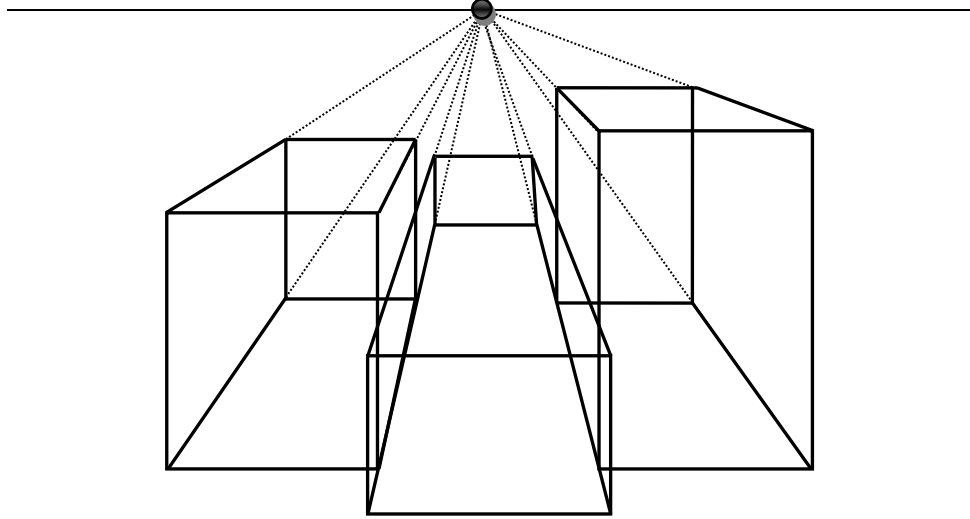

Aşağıdaki çalışmada ise geometrik şeklin şeffaf görünümünü elde etmek hedeflenmiştir.

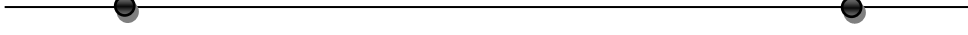

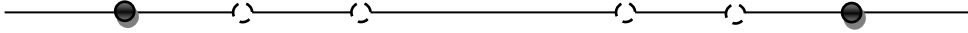
Belirtilen bu yöntem diğer geometrik Şekiller iŐin de kullanılabilir.

Çift kaçışlı perspektif için yine öncekine benzer kurallar uygulanır. Ancak bu türdeki perspektif çalışmalarında bir yerine iki adet kaçış noktası mevcuttur.

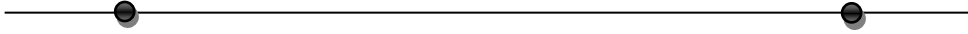
Bu kaçış noktaları ufuk çizgisi üzerinde, aralarında mesafe bulundurmamak kaydı ile farklı yönlerde konumlandırılabilir. (Söz konusu mesafenin bakış açısını temsil ettiği ve bu durumun cismin / yaşam alanının görünümünü etkileyeceği unutulmamalıdır).

İlk adımda ufuk çizgisi üzerinde iki adet kaçış noktası belirlenir. Ardından çizilecek geometrik şeklin köşe görünümünü ifade eden dikey bir kesit çizilir.

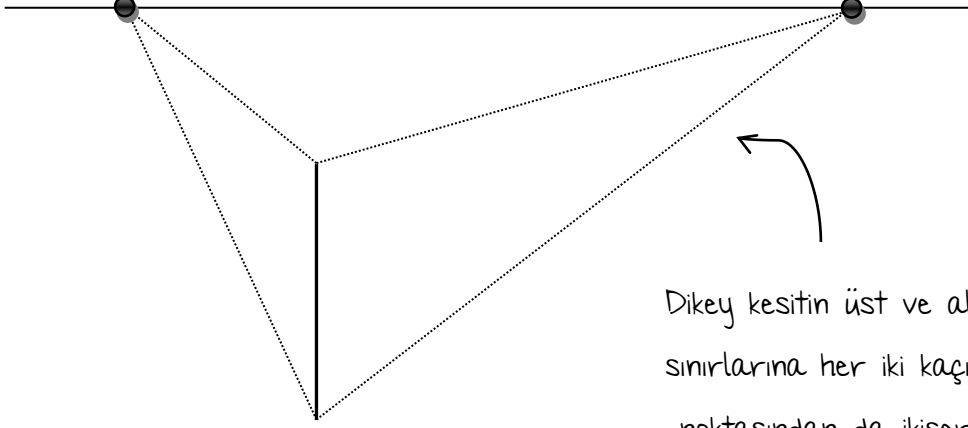

1

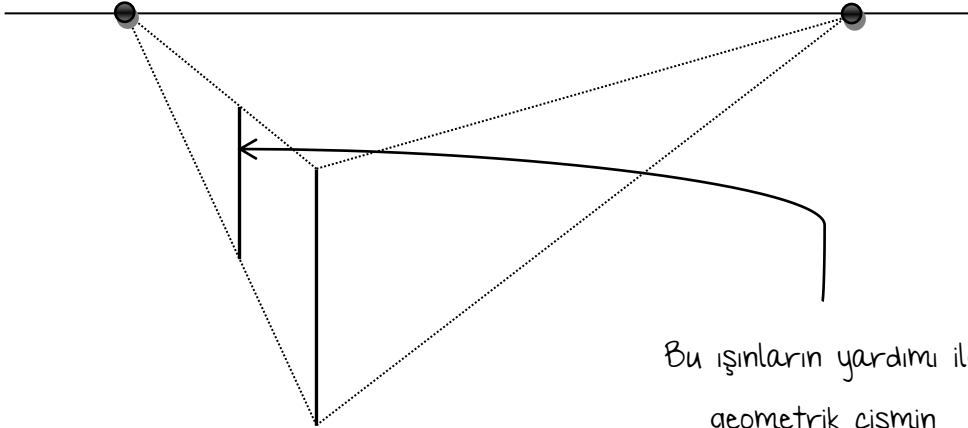
Dikey kesit.

2

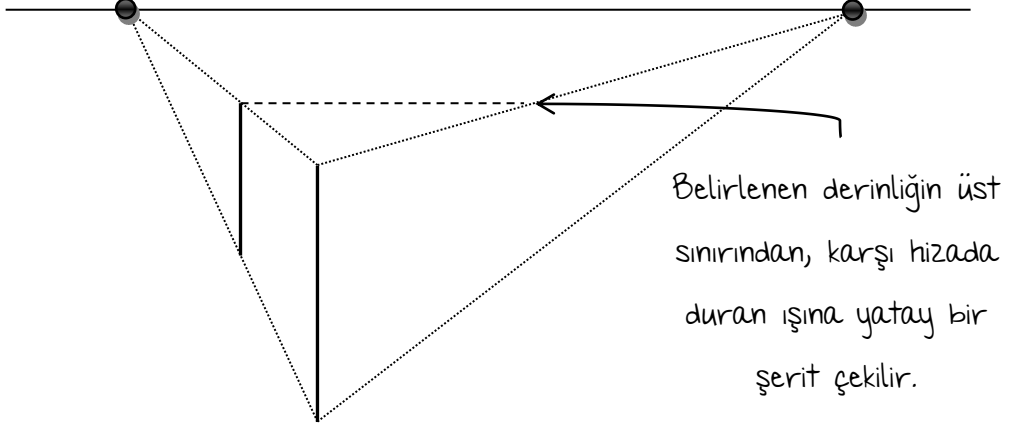
Dikey kesitin üst ve alt sınırlarına her iki kaçış noktasından da ikişer adet ışın atılır.

3

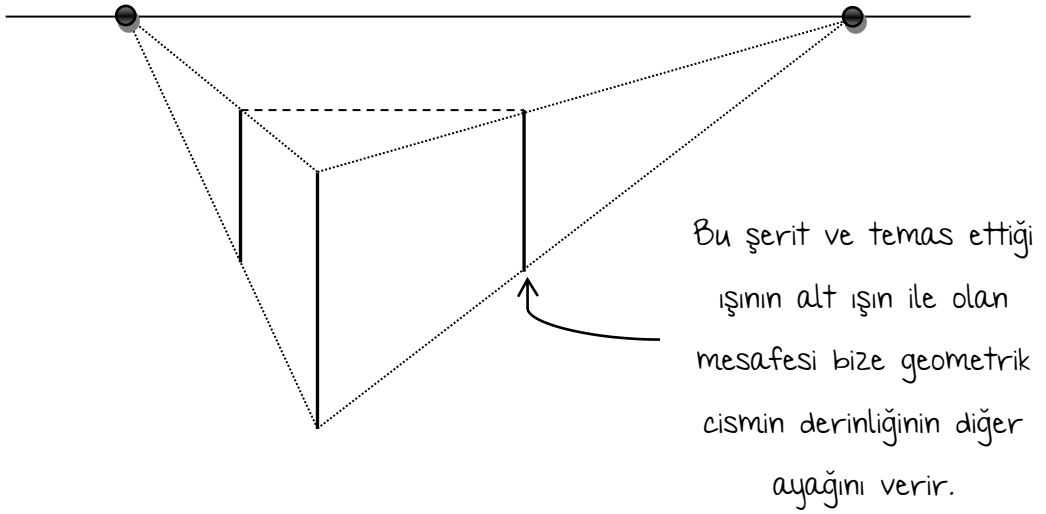

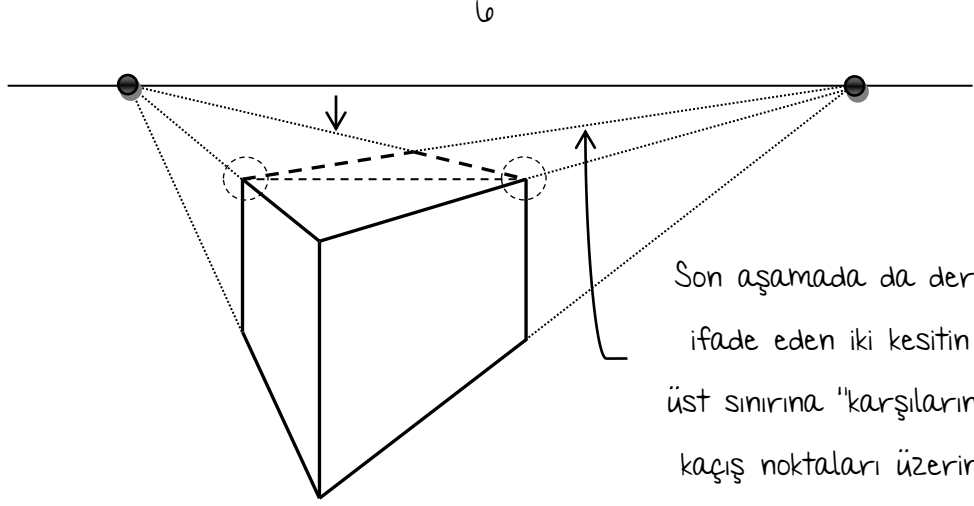
Bu ışınların yardımı ile geometrik cismin derinliği belirlenir.

4

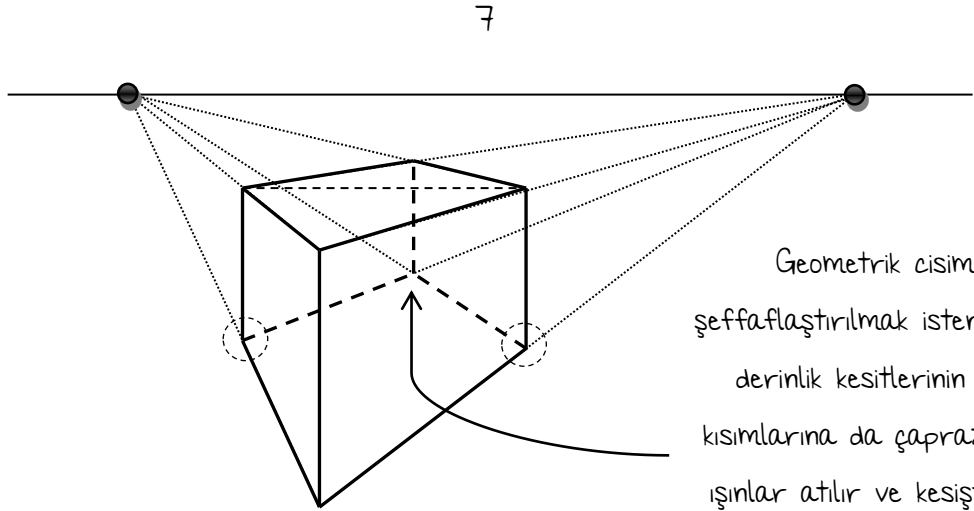

5

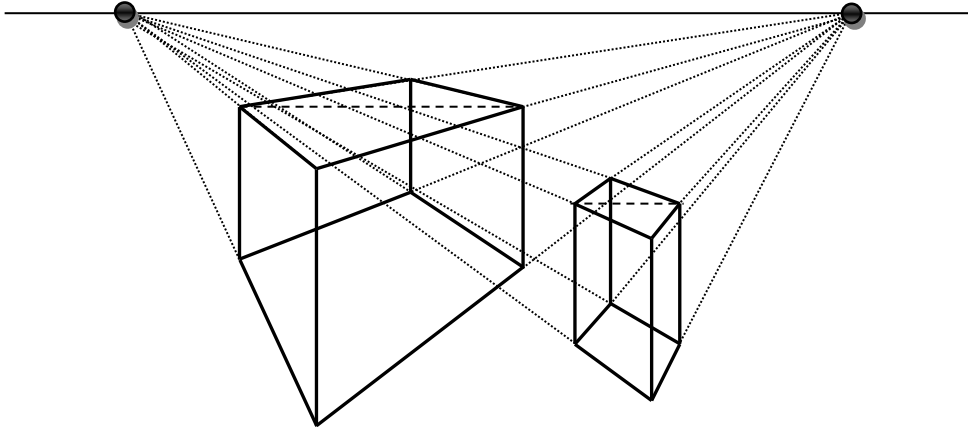

Son aşamada da derinliği ifade eden iki kesitin de üst sınırına "karşılarındaki" kaçış noktaları üzerinden çaprazlama ışınlar atılır.

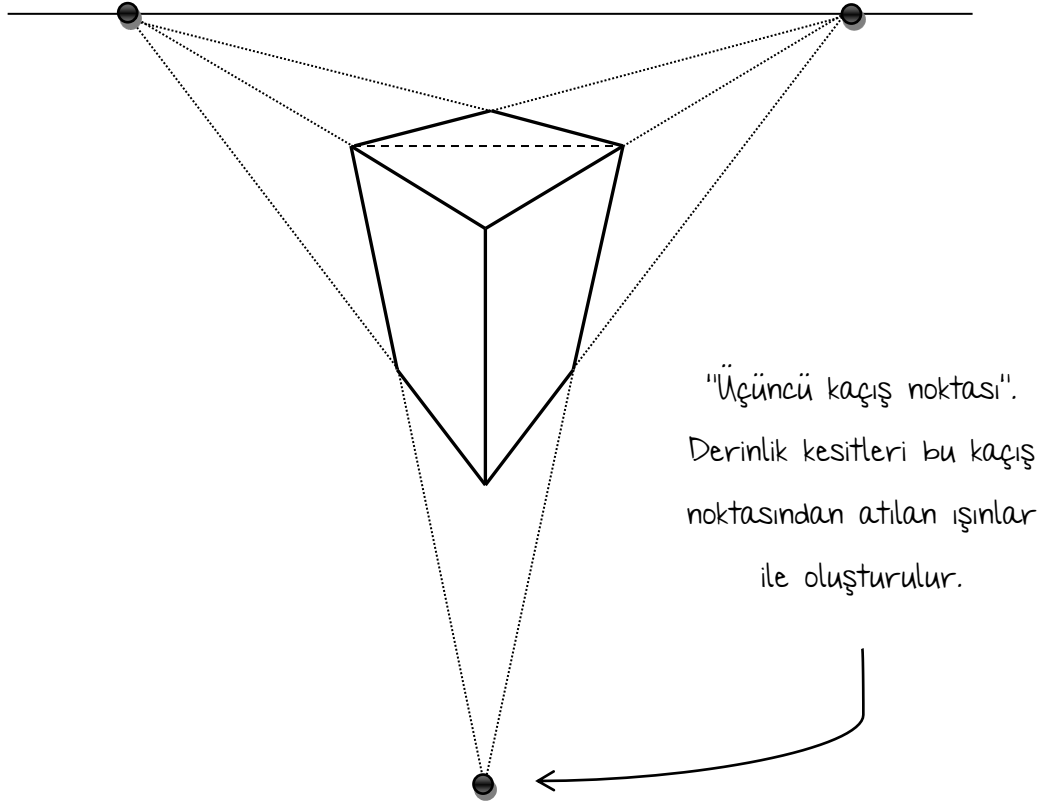

Geometrik cisim şeffaflaştırılmak isteniyorsa derinlik kesitlerinin alt kısımlarına da çaprazlama ışınlar atılır ve kesiştikleri noktadan yukarı doğru bir dikey kesit daha çizilir.

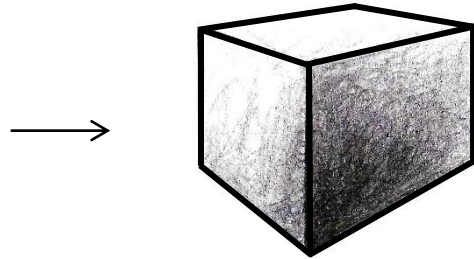
Farklı türdeki geometrik cisimler ile uygulamalar çeşitlendirilebilir.

Üç kaçıslı perspektif ise ışınların kaynağı yönünden biraz daha farklı özelliklere sahiptir. Bu tür perspektif çalışmalarında üçüncü bir kaçış noktası daha kullanılır ve bu kaçış noktası ufuk çizgisi üzerinde konumlandırılmak zorunda değildir.

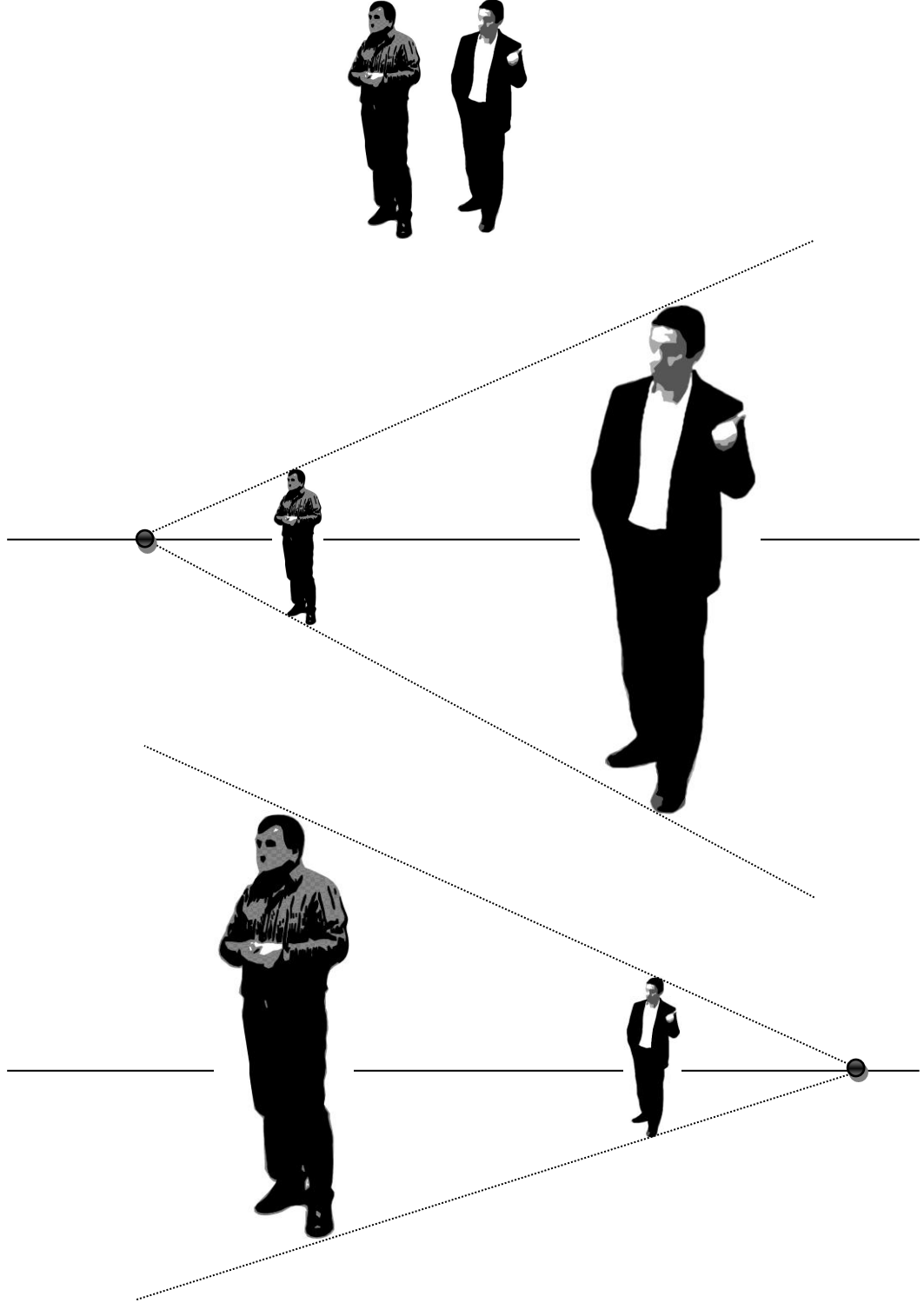

Ayrıca vurgulamak gerekir ki; çizgi değerleri ve tonlama perspektif etkisini kuvvetlendiren öğelerdir. Bu öğeler yardımı ile perspektif kurallarına uygun olan bir çizimin ifade gücü artırılabilir.

Perspektif kuralları, cisimlerin birbirleri ile olan uzaklık-yakınlık ilişkilerini ifade etmek için çözümlenici niteliktedir.

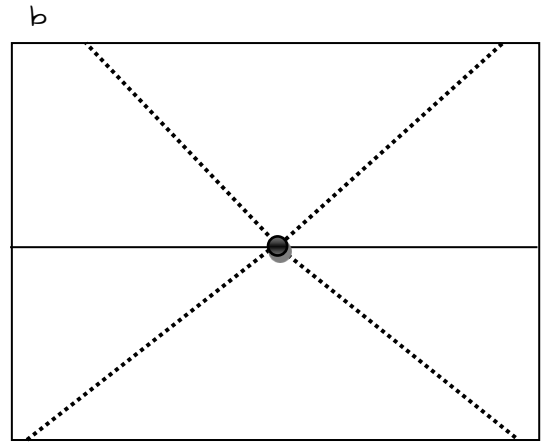
Aşağıda boyları denk sayılabilecek iki temsili figürün farklı mesafelerdeki perspektif görünüşleri belirtilmiştir.

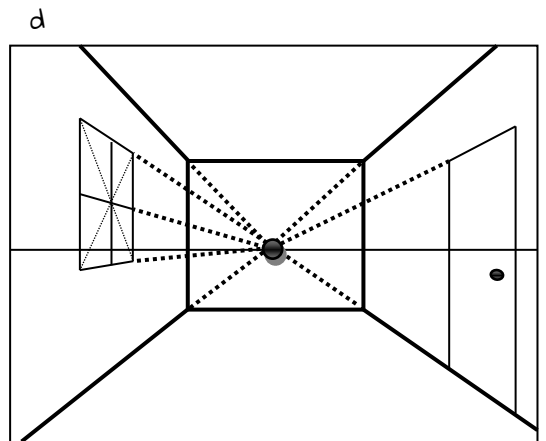
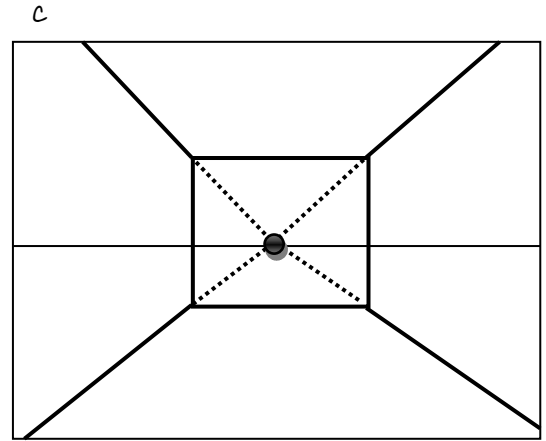

Mimari çizimler ile iç ve dış mekân eskizleri de perspektifin sıklıkla kullanıldığı uygulamalardır.

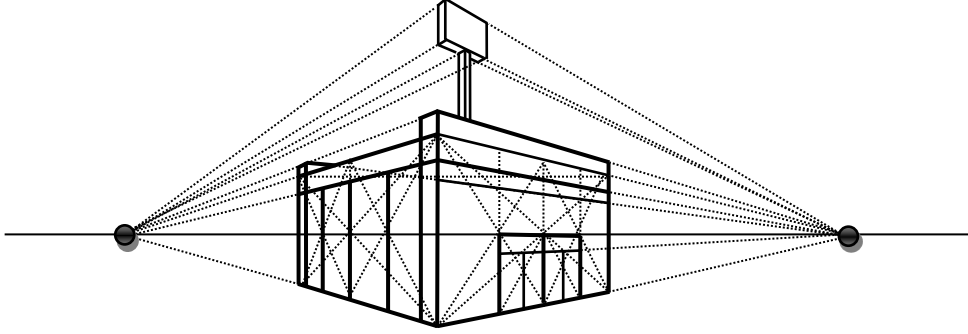
Tek kaçışlı perspektif kurallarının yardımı ile derinlemesine uzun koridorlar ya da yaşam alanlarından kesitler çizilebilir.

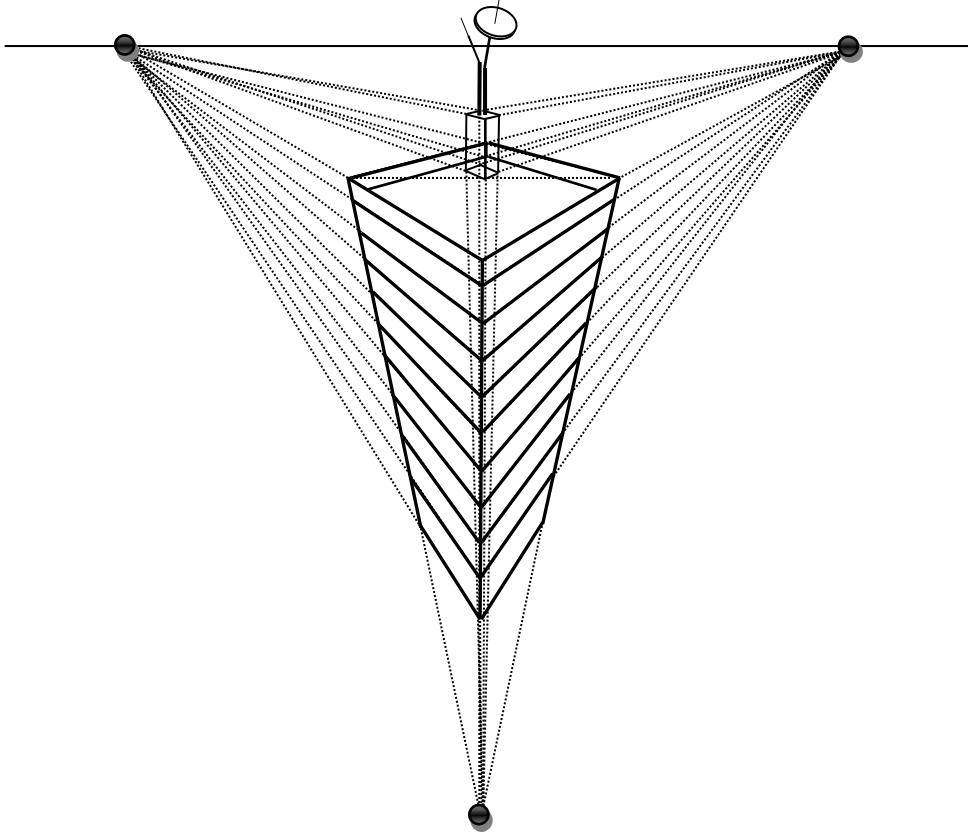
İlk görselde (a) tek kaçışlı perspektif kurallarını betimlememize yardımcı olan bir koridor görünümü yer almaktadır. İkinci görselde (b) ise ilgili tasvirin ufuk çizgisi, kaçış noktası ve ana hatları belirtilmektedir. Üçüncü ve dördüncü görsellerde (c-d) de ana hatlar üzerinden kurgulanan ve basitleştirilmiş bir iç mekân sunulmuştur.

Çift veya üç kaçıslı perspektif ile bağımsız mimari tasarımlar hazırlanabilir.

Çift kaçıslı perspektif.

Üç kaçıslı perspektif

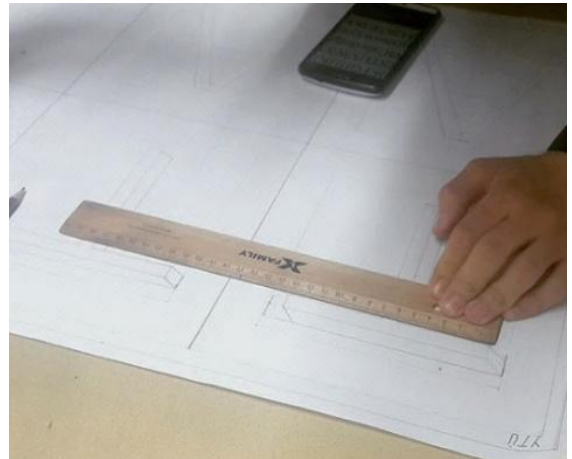
Resim 2 Perspektif manzara resimleri için önemlidir. Başlı başına bir deniz manzarasında bile perspektif kuralları geçerlidir. Batı sanatında bu kuralları en iyi tatbik edenlerden biri Alman sanatçı Gerhard Richter'dir. Her ne kadar figüratif ya da soyut dışavurumcu üretimleri olsa da hiper-realist manzaralarının hemen hepsinde bu kuralları olan hâkimiyetini hissettirmektedir. Sanatçının ürettiği pek çok hiper-realist manzara resmi 2017 yılında Çekya / Prag'daki retrospektifinde (National Gallery) sergilenmiştir. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi, 2017.

Resim 3. Kurşun kalem veya füzeli ile yapılan mimari çizim etütleri aynı zamanda "belge" niteliği de taşımaktadır. Eski yapıların restorasyonu için gerçekleştirilen ön araştırmalarda tarihi niteliğe sahip olan çizimler de dikkate alınır. Ayrıca bu tür çizimlere güncel sanat sergilerinde de yer verilmektedir. Sırbistan / Belgrad'da bulunan "Akademija" (The Centre for Graphic Arts and Visual Researches) galerisinde 2017 yılında Belgrad şehrinden kesitleri içeren çalışmalar da sergilenmiştir. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi, 2017.

Resim 4. Üç boyutlu tipografi uygulamaları da perspektif kurallarını esas alır. Harflerin, kelimelerin ve cümlelerin üç boyutlu hale getirilmesi yine tek, çift ya da üç kağıslı perspektif ile mümkündür. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi, 2017.

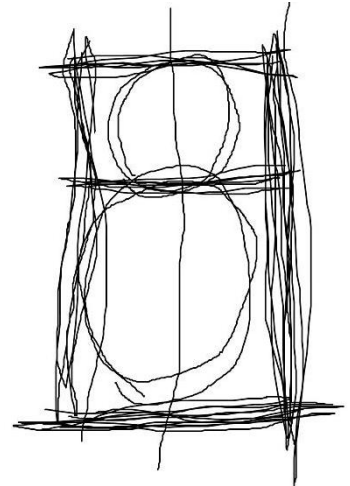

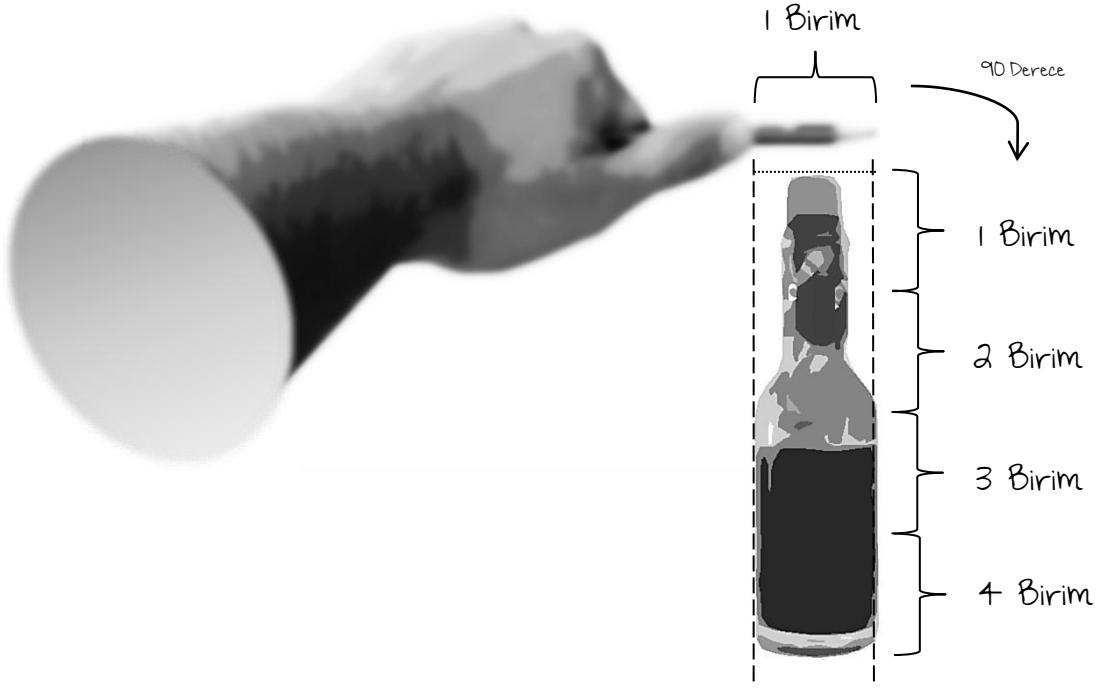
3. ORAN VE ORANTI

Her cismin kendine özgü bir görünümü vardır. En genel ifade ile bazı cisimler uzun, bazıları kısa, bazıları geniş, bazıları ise dardır. Bu özellikler cismin işlevselliğinden kaynaklanabilen ve onu diğerlerinden ayırt etmemize yardımcı olan niteliklerdir.

Cisimler arasındaki farkları belirten "oran" ve bütün halindeki bir cismin belirli kısımlarının mukayesesi olan "oranti" söz konusu ayırt edici nitelikleri ifade eden terimlerdir.

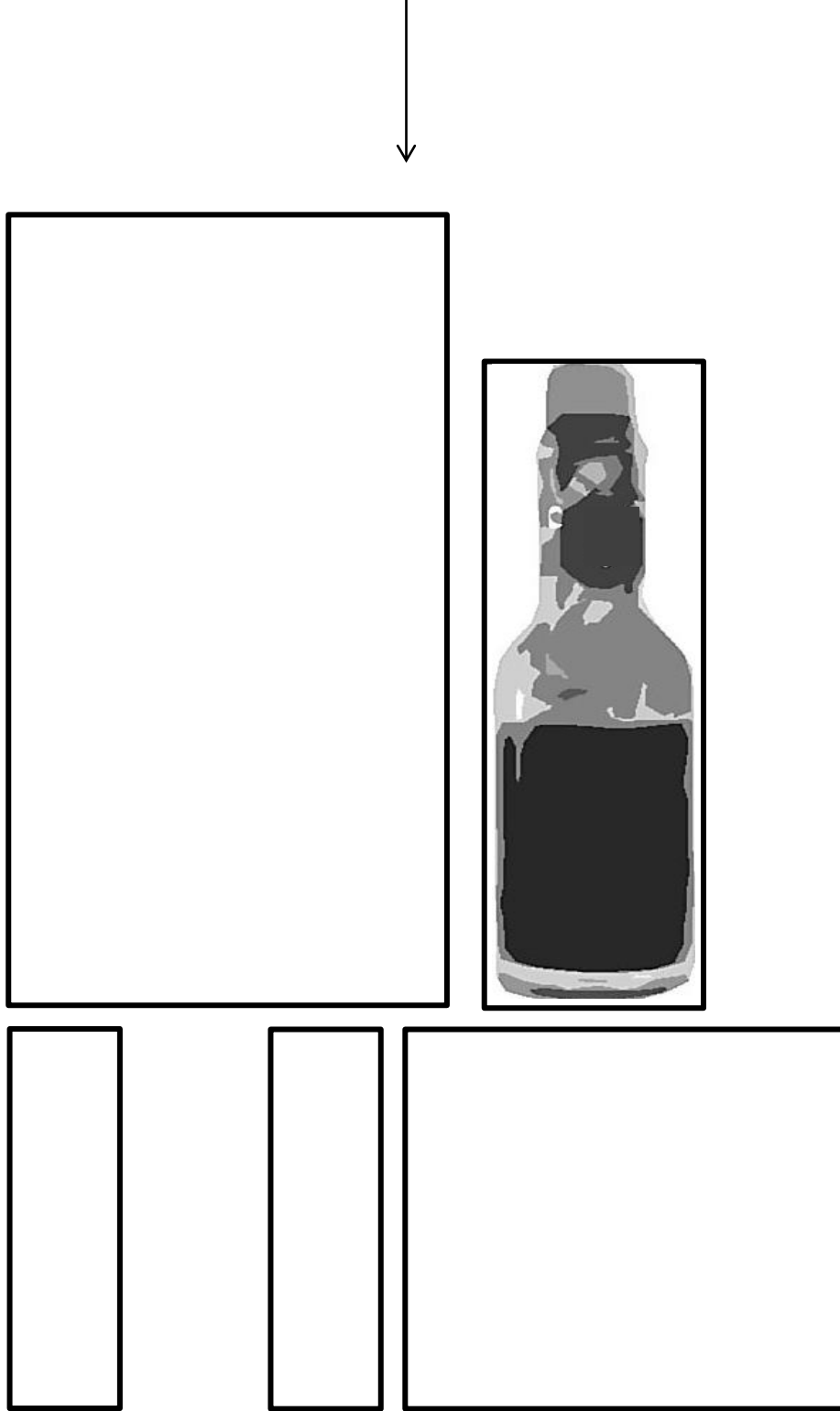
Oran ve oranti etütleri cisimlerin "karakterlerini" fark etmemizi sağlamakta ve onları doğru yansıtmada konusunda bize yol göstermektedir. Bu etütlerde "doğru görebilmek" adına; simetri çizgisi, geometrik şekiller ve perspektiften faydalanılmaktadır.

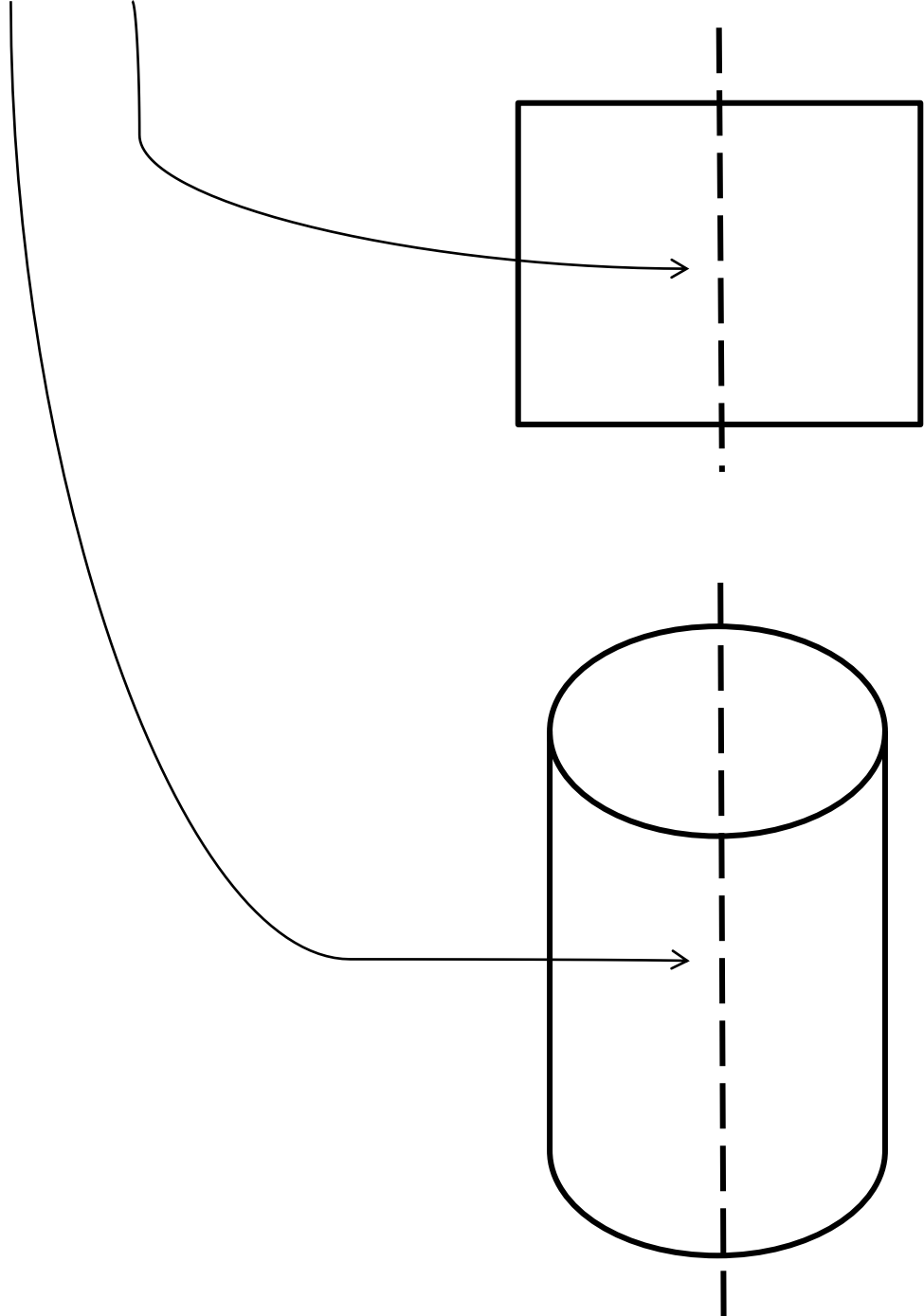

Cisimleri "tekil yönde" ifade etme konusunda faydalandığımız en temel yöntem ölçü almaktır. Bir kalem yardımı ile gerçekleştirebileceğimiz ölçü alma işlemi, cismin kendi içindeki oranlarını doğru bir yaklaşım ile gözlemlememizi sağlar. Bu işlem natürmort ve figür etütleri için yatay veya dikey biçimlerde gerçekleştirilebilir.

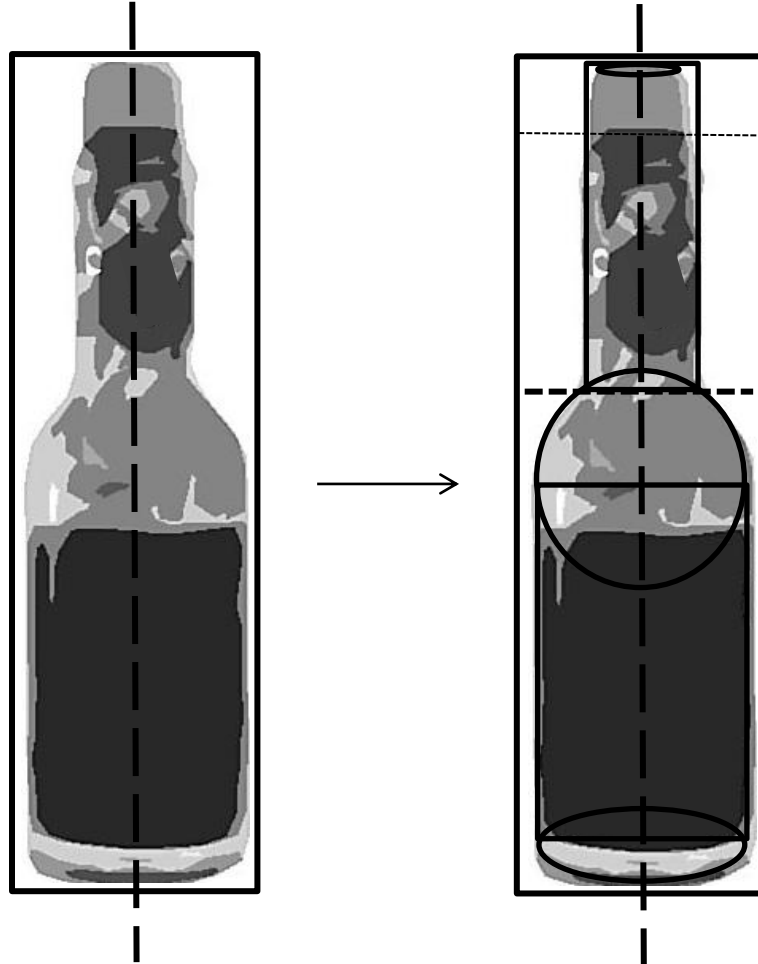
Geometrik çerçeveler ölçü alma ve cisim tanıma aşamasında yardımcı elemanlardır. Cisimleri bu şekiller üzerinden görmek "karakteri" yansıtmamızı kolaylaştırır.

Simetri çizgisi cismi ortadan ikiye bölen imgesel bir çizgidir. Bu çizginin kullanılmasındaki amaç, ölçü alırken cismin her iki tarafına "eşit biçimde" yaklaşabileceğimiz bir referans hattı oluşturmaktır.

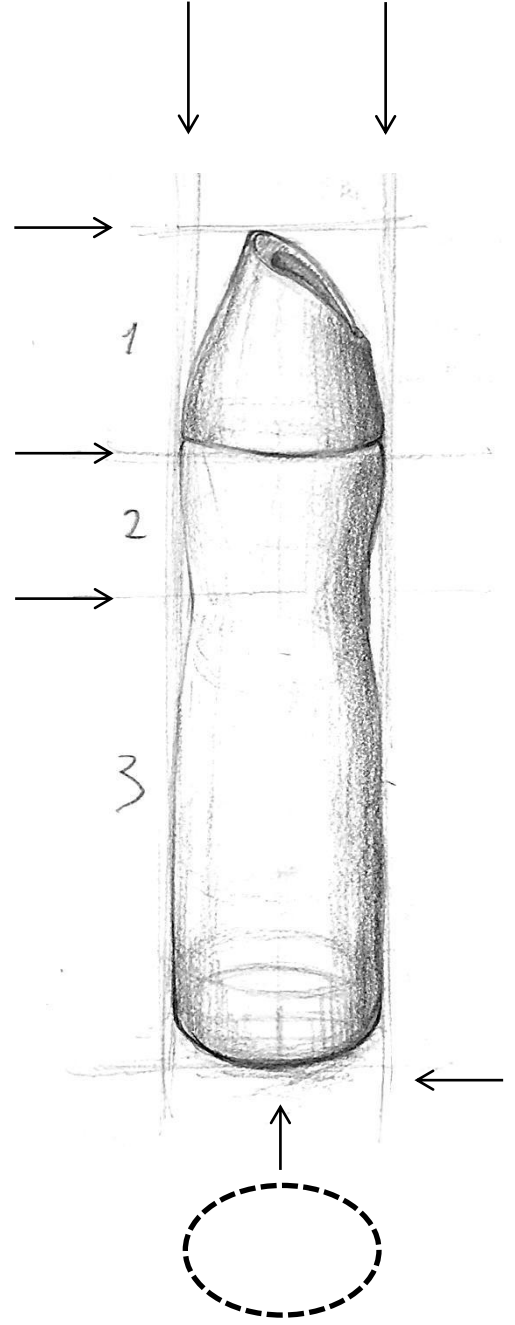
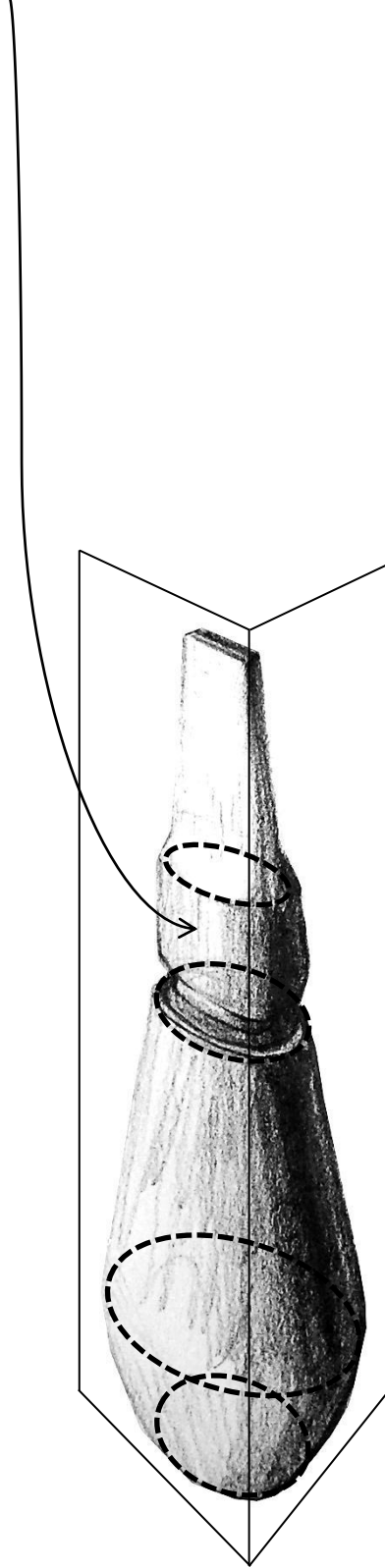

Geometrik çerçeveler ve simetri çizgisi ile birlikte kullanılan diğer dikey ve yatay referans çizgileri cismin belirli kısımlarını yani karakteristik özelliklerini keşfetmemizde kolaylık sağlar. Orantıyı tespit etmek için ana çerçeve içinde bu çizgiler ile birlikte başka geometrik şekillerden de faydalanılabilir.

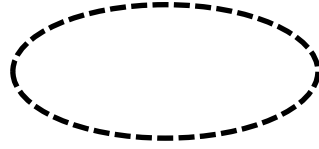
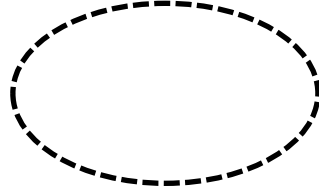

Geometrik çerçeve için bakış
açısına göre perspektiften de
yararlanılabilir.

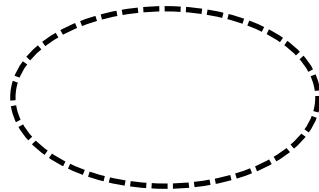
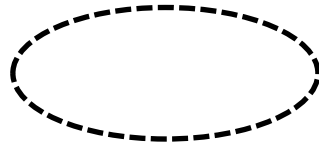

Perspektiften yararlanılan oran-orantı etütlerinde ufuk çizgisinin belirleyici bir etken olduğu unutulmamalıdır. Örneğin elipsler ufuk çizgisine yaklaştıkça daralır, uzaklaştıkça genişler.

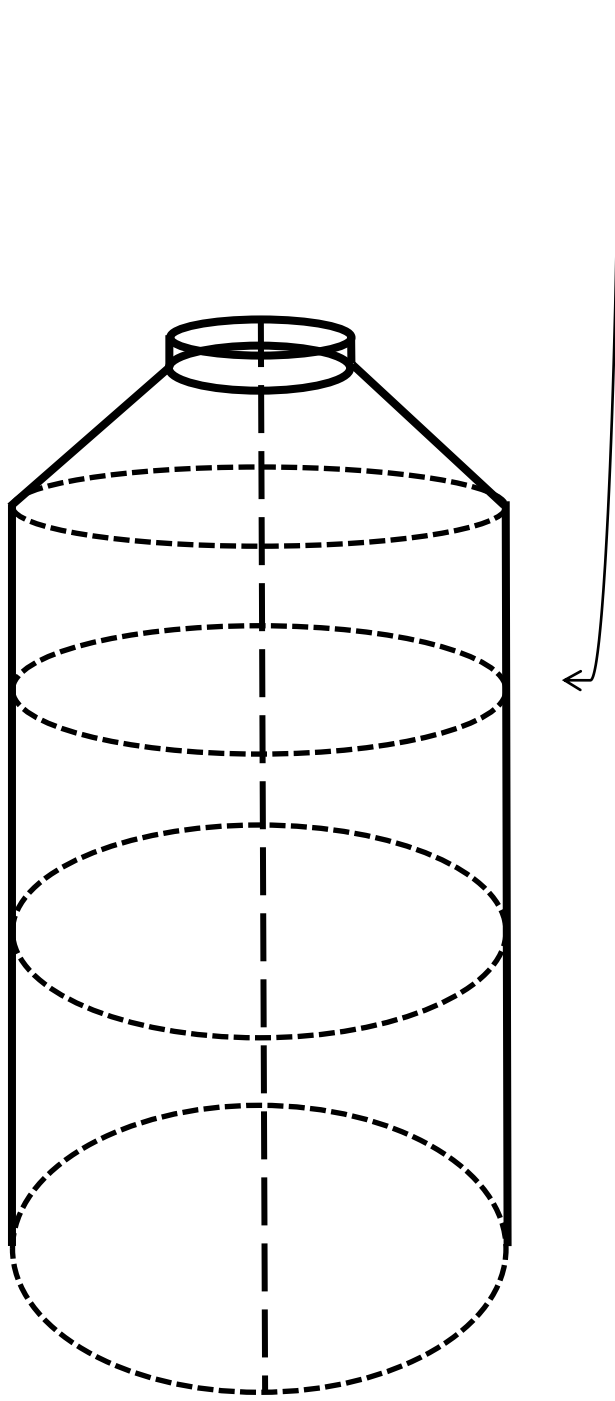

Ufuk çizgisi

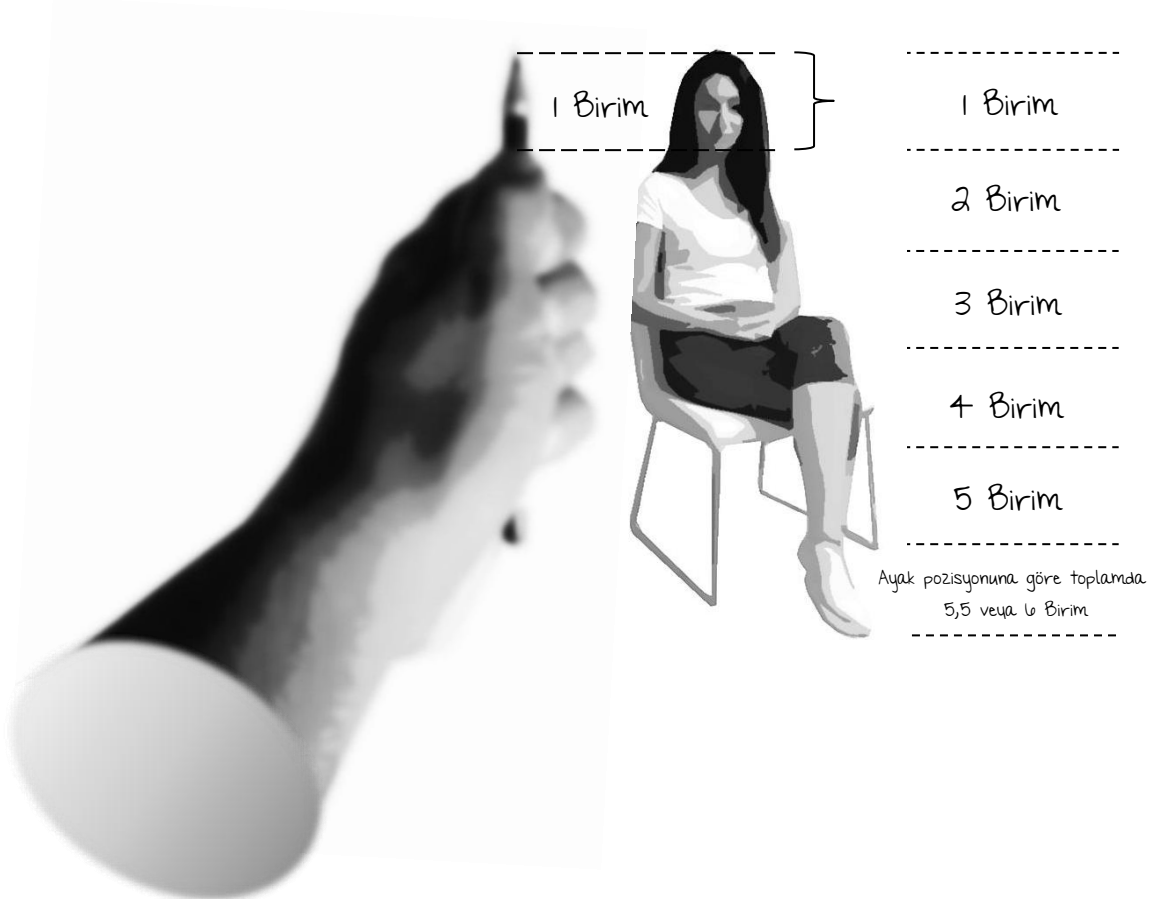

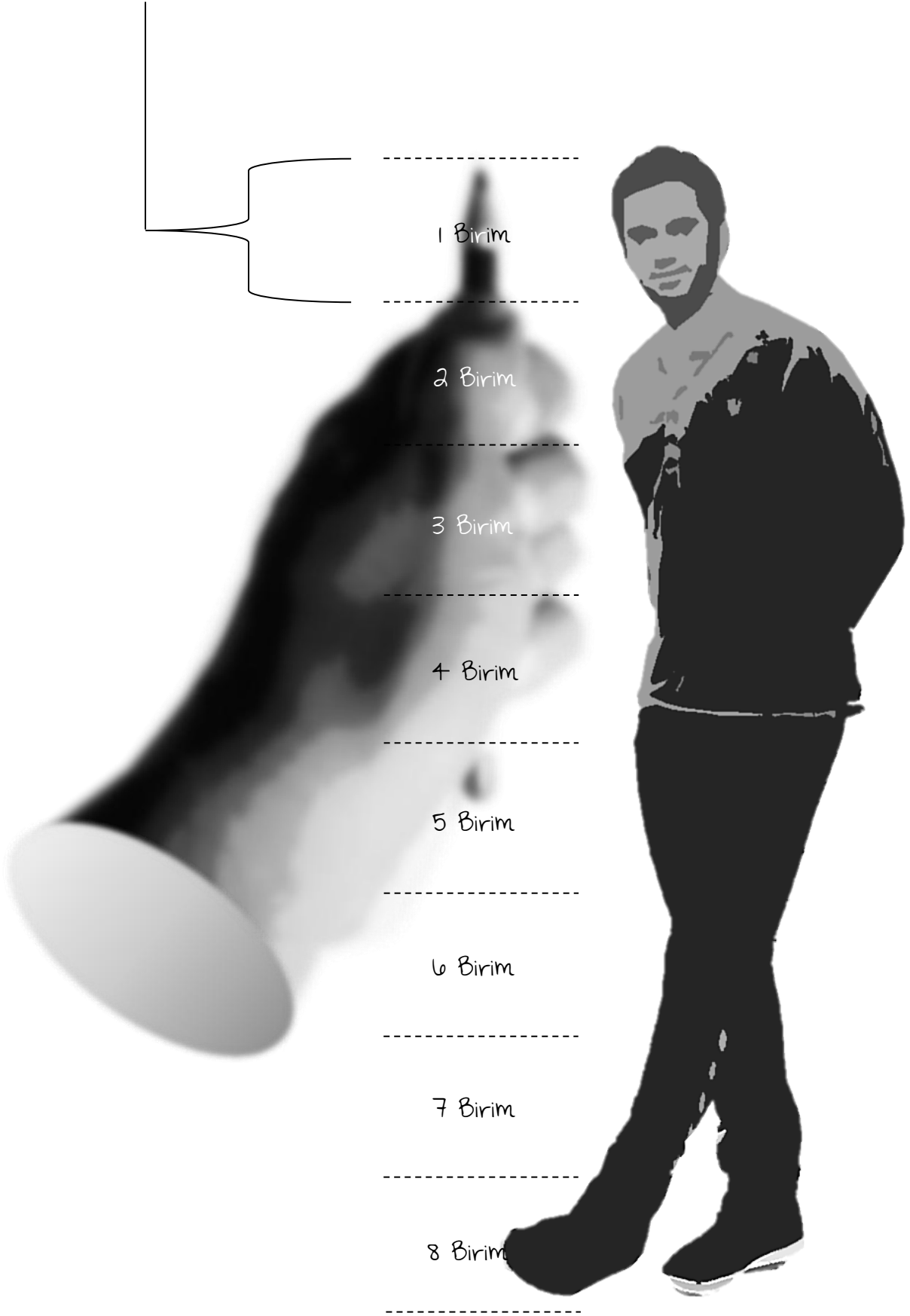
Perspektifin bu etkisi özellikle
tekil cisim etütlerinde sıklıkla
karşımıza çıkar.

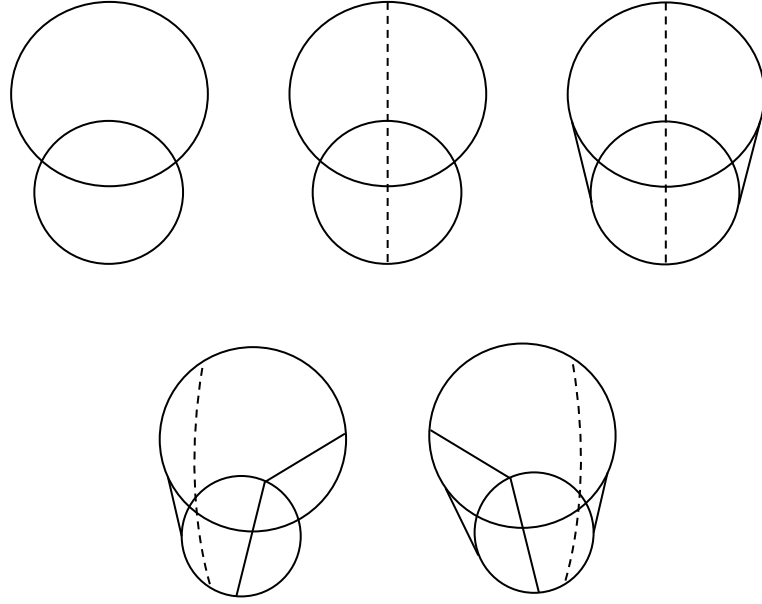
Cisimler ve oran-oranti söz konusuken figür ve anatomi ölçülerine ayrı bir başlık açmak gerekir. İnsan anatomisi için kabul görmüş ölçüler mevcuttur. Ortalama bir figürün otururken ve ayaktaiken ne kadar uzun olabileceği, baş ve ellerin vücuda oranı gibi konularda genel geçer kıstaslar bulunmaktadır. Buna göre oturan bir figürün uzunluğu kendi başının 5,5 veya 6 katı kadardır.

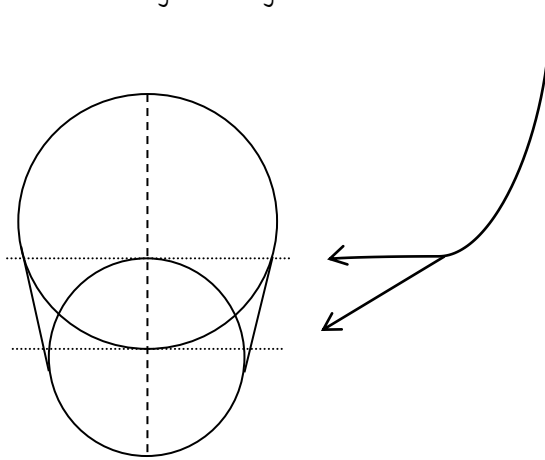
Figür ayakta ise bu oran başın 7,5 veya 8 katına çıkabilir.

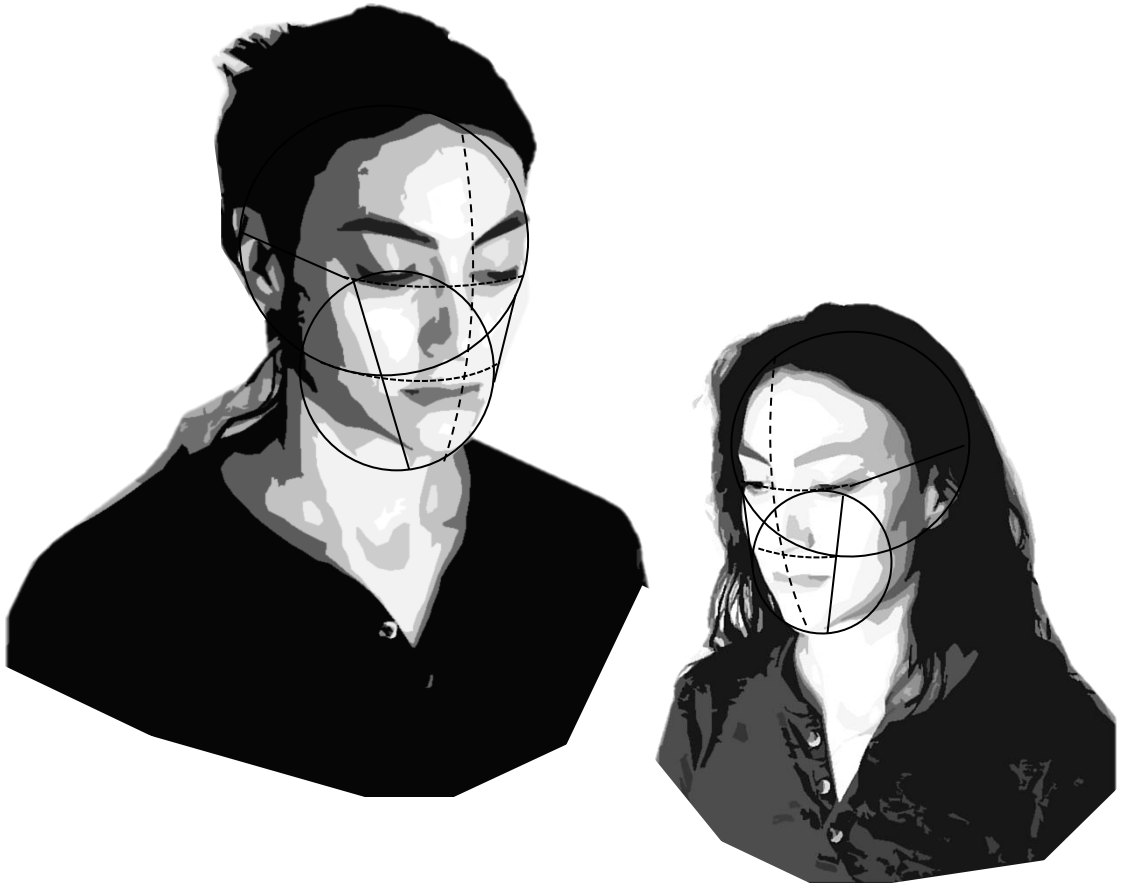
Ölçü birimi olarak kullandığımız insan başını çizmek için kullanılan yöntemlerden biri; birbirini ile kesişen iki daire çizmektir. Altı üstlü şekilde çizilen bu daireler başın uzunluğunu ve yönünü ifade etmektedir. Simetri çizgisi ise göz arası/burun hizasını temsil ederken bulunduğu konum baş yönüne göre değişebilir.

Göz ve burun arasındaki mesafe için de belirli kaideler vardır. Bu kaideler burnu genellikle kulak ile aynı hizaya konumlandırır.

Geometrik yön tayinleri eşliğinde farklı açılardan baş görünümüleri.

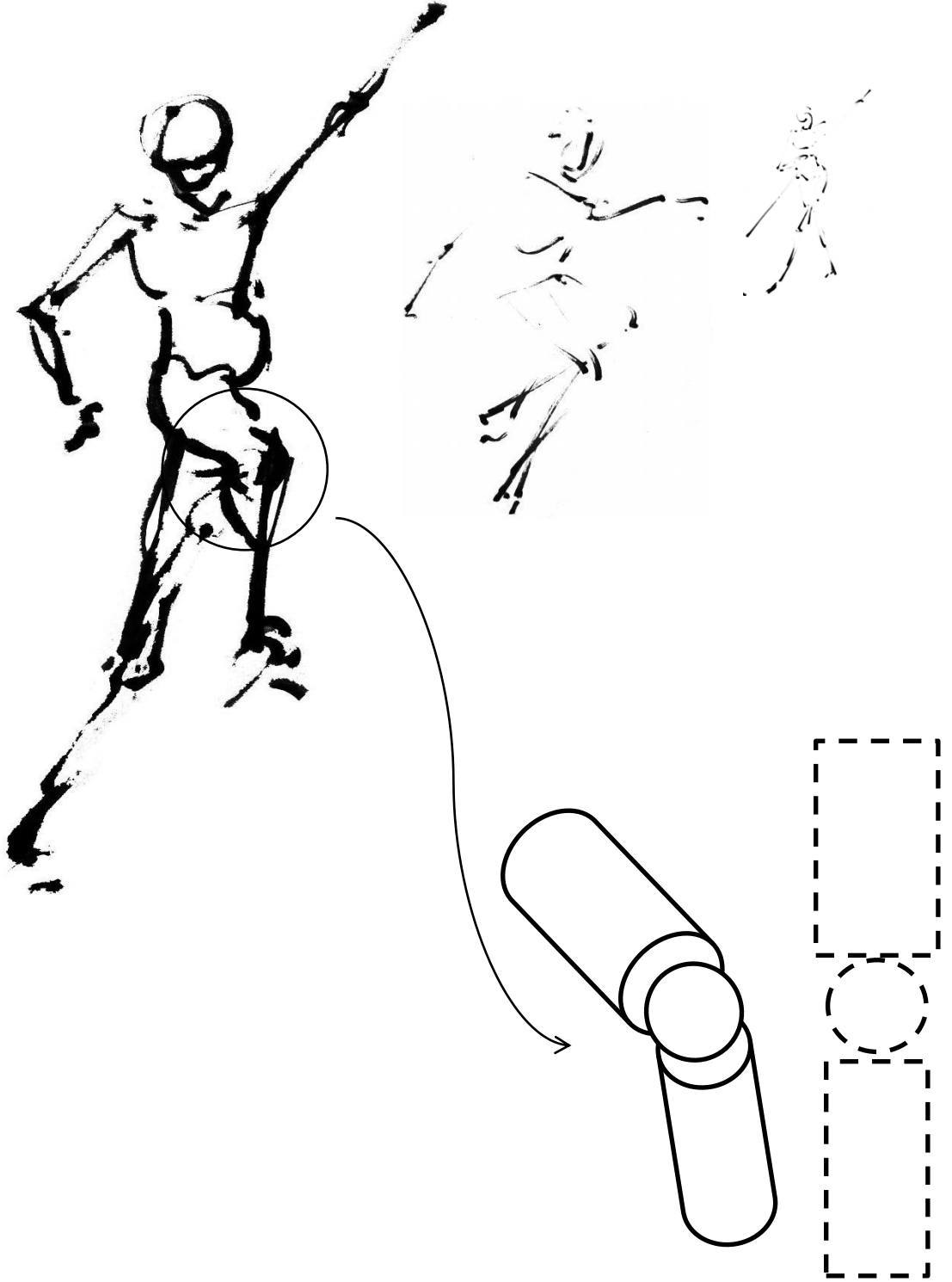

Baş görünümü figürün "hareketi" ile de ilgilidir. Farklı duruş ve pozlarda kısa süreli eskiz çalışmaları yapmak figür anatomisini kavrama konusunda bize yardımcı olacaktır.

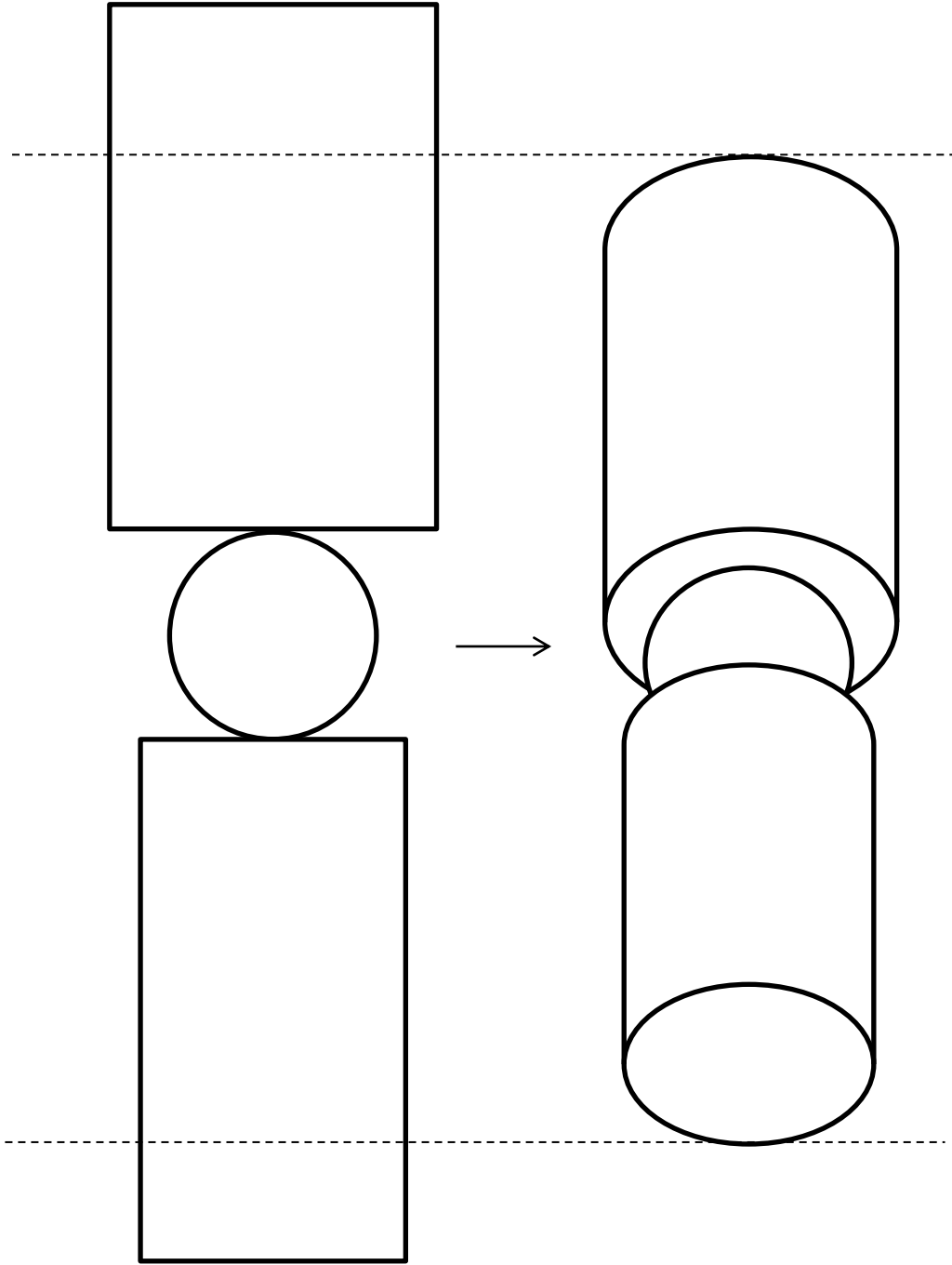

Hareket eskizlerinde fark edilebileceği gibi figür uzuvlarındaki açı değişimleri orantılarda değişim olduğu izlenimini yaratmaktadır. "Rakursi" olarak tanımlayabileceğimiz bu durumu çözmek için perspektif bilgisi gereklidir. Bu aşamada tekrar geometrik şekillerden yararlanılabilir.

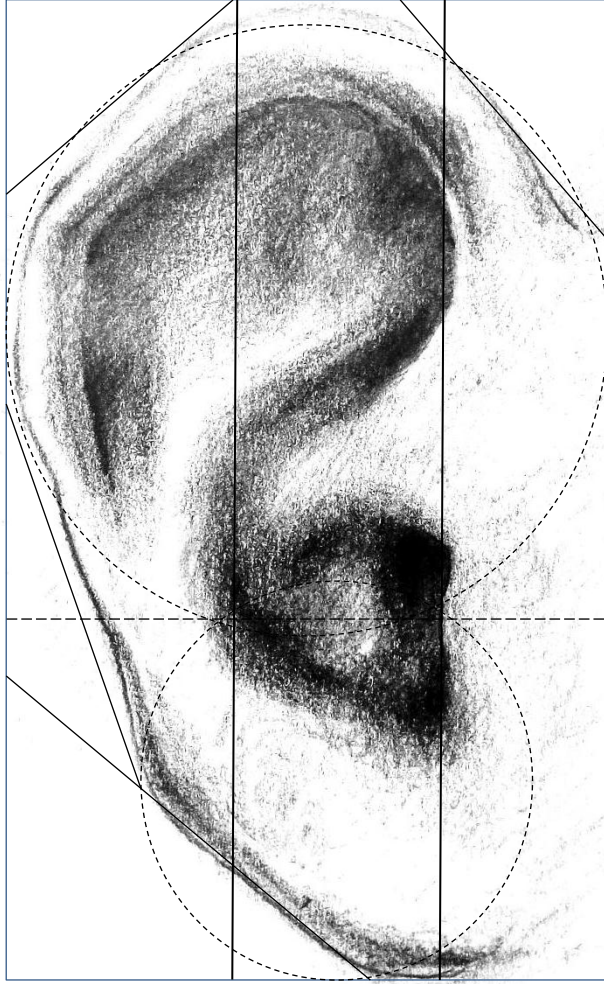
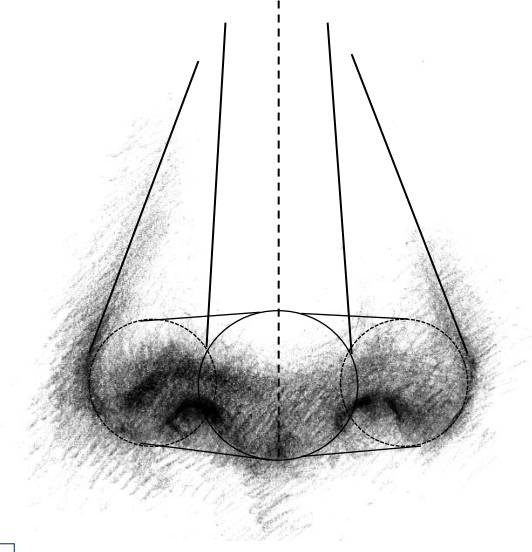
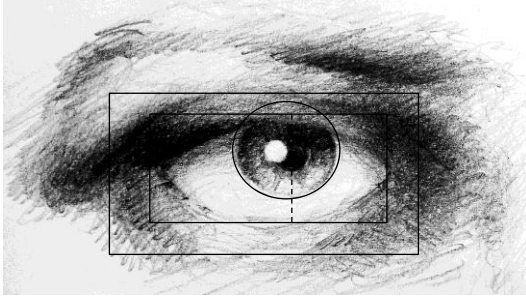

Rakursiyi kavrayıp, uygulamak için bilinmesi gereken temel nokta uzun uzuvların değişen açılarda kısa görünümlere sahip olabileceğidir.

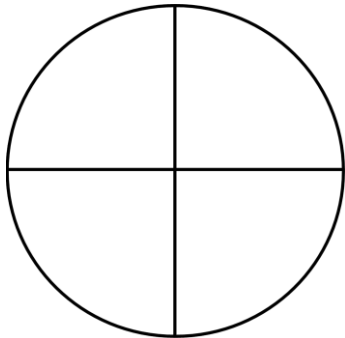

Rakursinin gözlemlenebileceği bir figür etütü.

Figürde detay etütlerine, bahsini geçirdiğimiz oranti ve hareketi doğru yansittikten sonra başlamak gerekir. Göz, kulak ve burun detaylarında da geometrik şekillerden ve simetri çizgisinden faydalanılabilir.

Oran-orantı adına bir takım geometrik kıstaslar belirlemek sadece çizim uygulamaları ile ilgili bir durum değildir. Yazı konusunda da benzer bir yaklaşım mevcuttur. Konuyu örneklemek için hat sanatı kullanılabilir. İlhan Özkeçeci'nin belirttiği üzere; hat sanatında birim, boyut ve oran uygulamasını ilk defa uygulayan kişi Hattat İbn-i Mukle'dir. İbn-i Mukle'nin sisteminde bütün harfler daire, üçgen, dikdörtgen ve kare ile sabitlenmiş kurallara bağlıdır (Özkeçeci, 2017: 80). XII. ve XIII. Yüzyıllarda yaşamış olan bir diğer Hattat Muhammed b. Ali b. Süleyman er-Ravendi ise "sülüs" yazıyı hedef alarak oluşturduğu sistemde daireyi yatay ve dikey eksenlerde bölen bir şablon kullanmıştır (Özkeçeci, 2017: 80).

Resim 5. Figür konusunda doğru orantıyı yakalamak oldukça dikkat gerektiren bir meziyettir. Bunu gerçekleştiren etütler türevleri arasından kolaylıkla sıyrılabilir.

Türkiye / Trabzon Şehir Müzesi'ndeki balmumu heykeller figür anatomisi konusundaki nitelikleri ile öne çıkmaktadır. Müze ziyaretçilerinin hatırı sayılır bir kısmı özellikle bu heykelleri görmek için şehre gelmektedir. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2018.

Resim 6. Almanya / Hannover'de bulunan Lower Saxony State Museum, ortaçağdan 20. yüzyıla kadar üretilmiş olan figüratif çalışmalar konusunda geniş bir koleksiyona sahiptir. Müze koleksiyonu üzerinden farklı dönemlerin figüratif yaklaşımları etüt edilebilir. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2018.

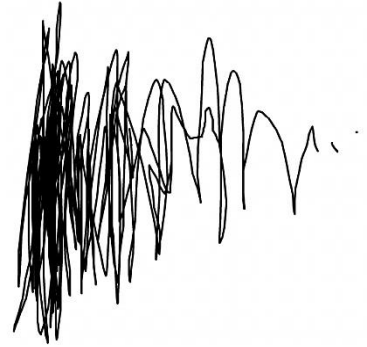

4. TON CETVELİ ve TONLAMA

Tonlama, resimde çizgi ile birlikte üç boyutlu görünümü elde etmemize yardım eden temel yöntemlerden biridir. Işık ve gölge arasındaki ilişkiyi çözümlenmeye dayalı biçimde; natüromort (ölü doğa), peyzaj (manzara) ve figür gibi pek çok resim türü için kullanılır. İyi tonlama yapabilmek için "ton cetveli" mantığını kavramak gerekir.

Ton cetveli; aynı hattı takip eden eşit ölçüdeki basamağın / dilimin sırayla koyudan açığa (veya açıktan koyuya) doğru "karalandığı" bir şablondur.

Ton cetveli çalışmalarının yapılmasındaki amaç çizerin koyu ve açık tonlar arasındaki farkı anlamasını ve bunun nasıl uygulanacağını öğrenmesini sağlamaktır.

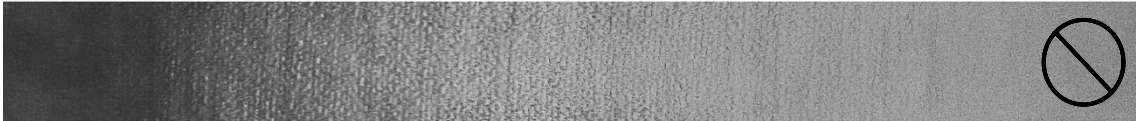
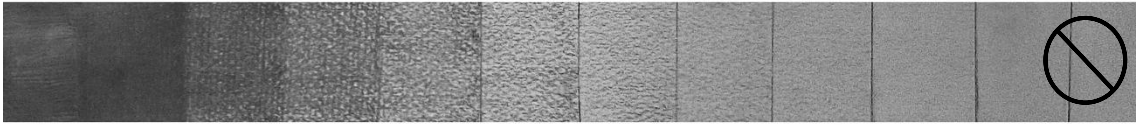
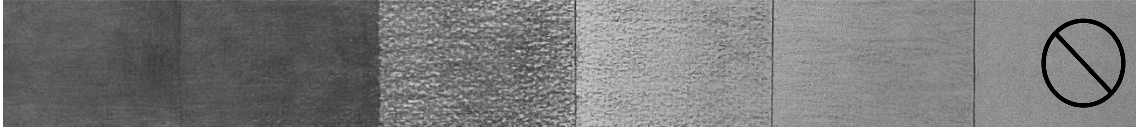
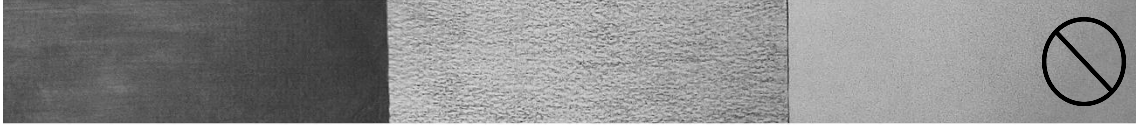

Basamaklı / dilimli geçişli ton cetveli örneği.

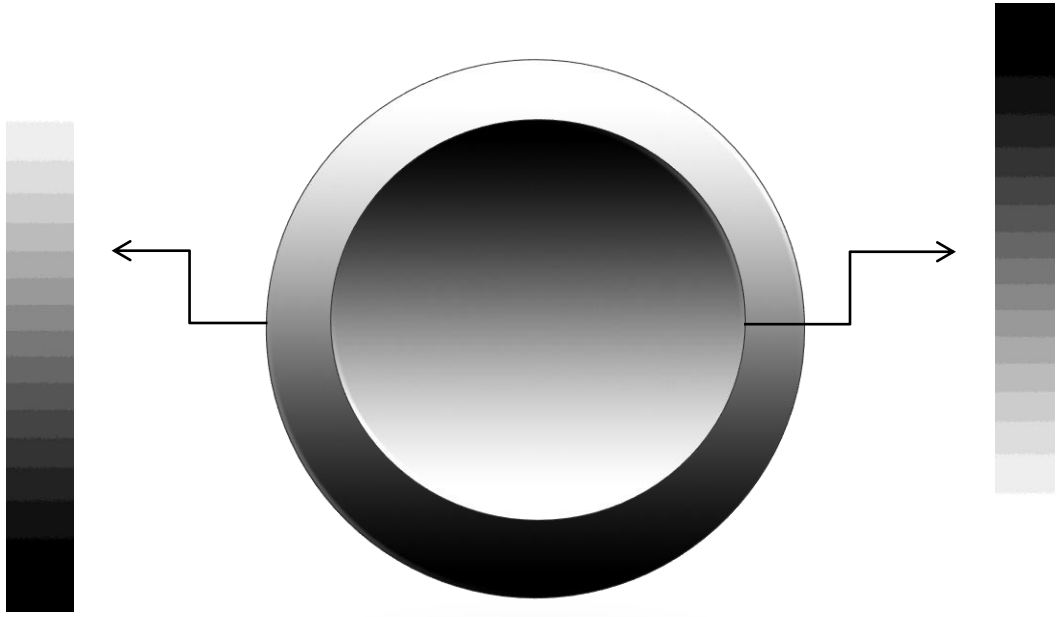

Tek geçişli ton cetveli örneği.

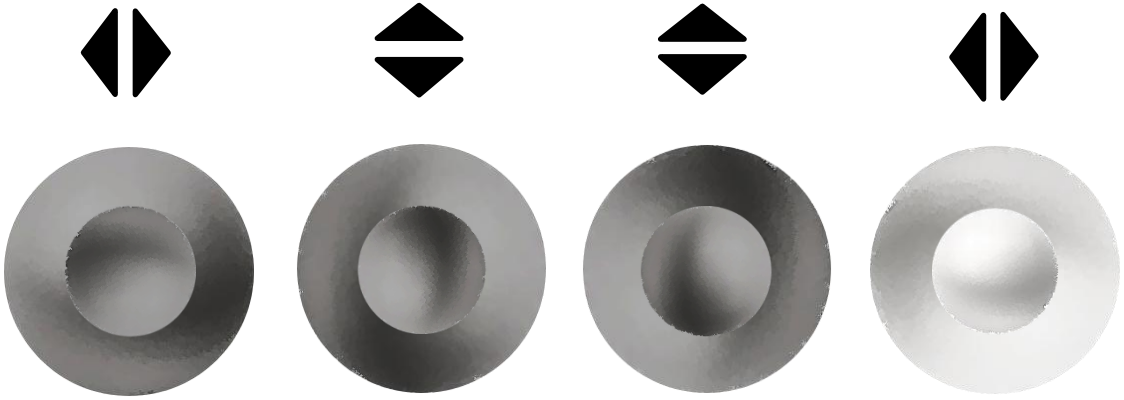
İdeal bir ton cetveli kendi içinde (çizim aracının olarak verdiği) en koyu tondan en açık tona kadar eşit dağılımlara sahip olmalıdır. Bu cetvel birbirini izleyen basamaklı / dilimli "geçişler" ile veya "tek geçişli" şekilde etüt edilebilir.

Ton cetveli etüt ederken yapılan hataların başında; en açık tona yakın basamakların birbirleri ile aynı değere sahip olması ve son basamağın da tonlanması gelmektedir. Yukarıda söz konusu problemi yansıtan örneklere yer verilmiştir.

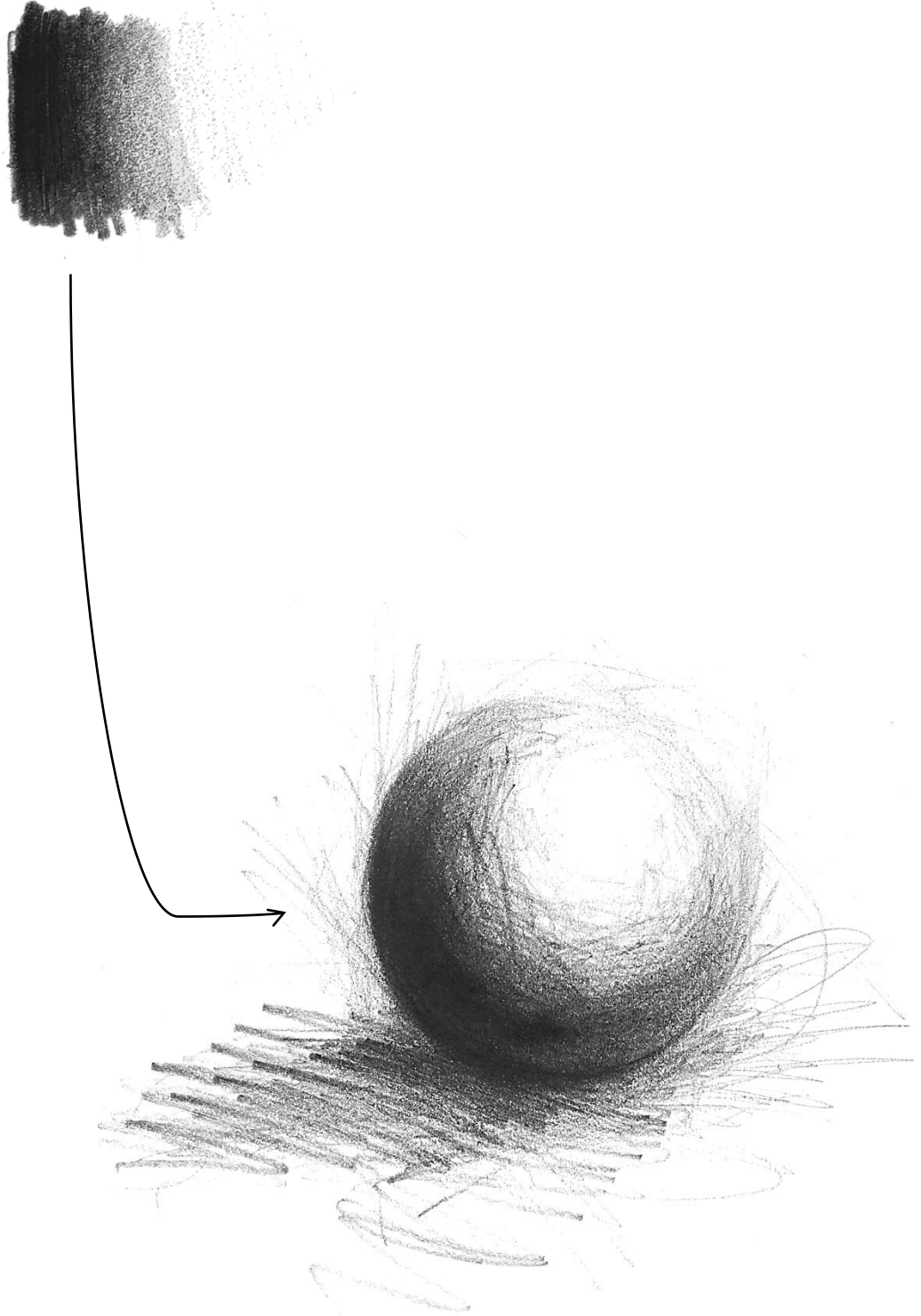

Tek geçişli tonlama ile gerçekleştirilen derinlik çalışması. Bu tür çalışmalar tek geçişli ve zıt yönlü tonlamaların oluşturduğu derinlik algısını kavramak için gerçekleştirilir.

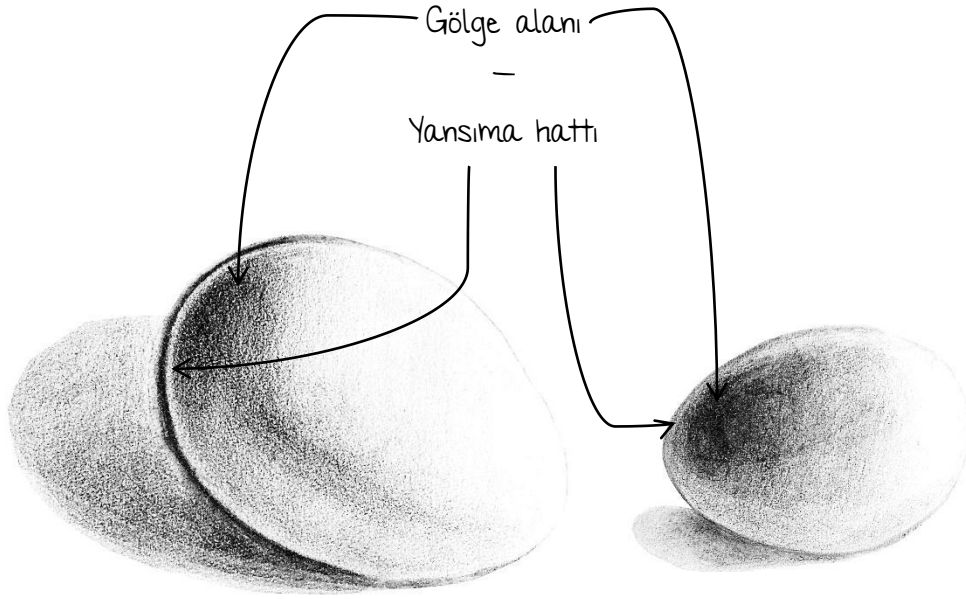

Farklı aydınlatma açısı ve değerleri üzerinden küre tonlama örnekleri. Dört uygulamada da derinlik çalışmasına bağlı olarak tek geçişli ve birbiri ile zıt yönlü tonlamalar kullanılmıştır

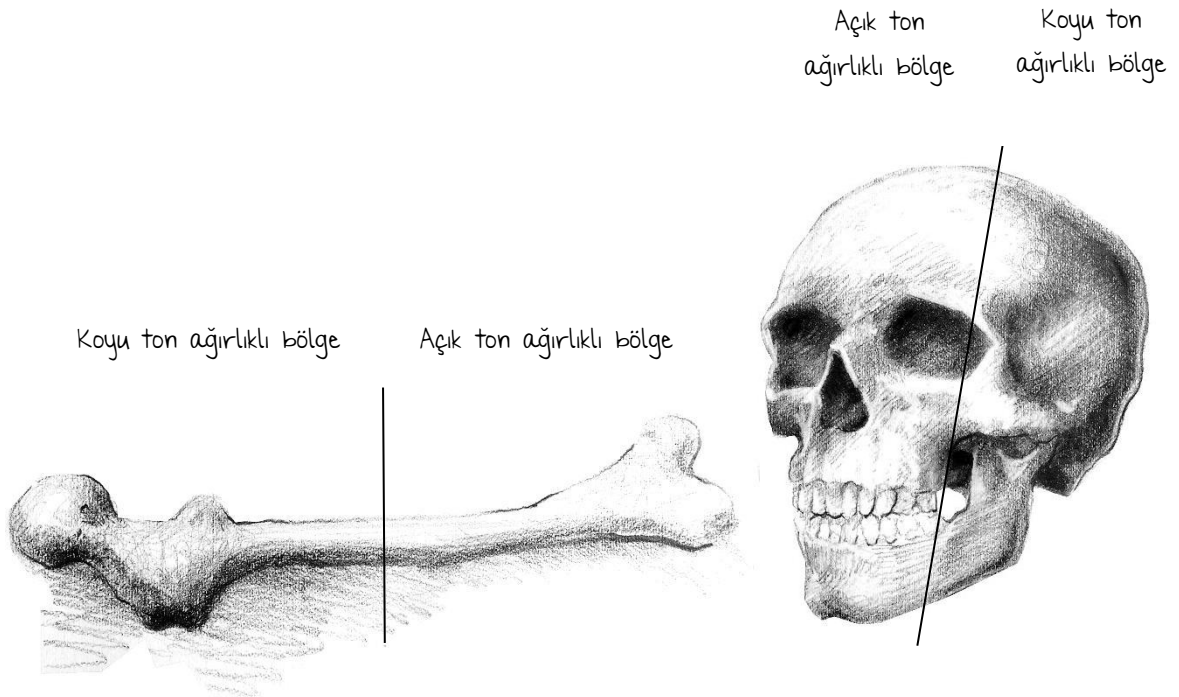

Tonlama sadece kullanılan kalem üzerindeki baskıyı arttırmak veya azaltmak ile ilgiliymiş gibi gözükebilir. Ancak çizgi sıklığı ve sürekliliği de ton değerleri arasındaki fark yakalamaya yardımcı etkenlerdir. Ayrıca çizgi çalışmalarında olduğu gibi tonlama çalışmalarında da dereceli kalemler kullanılabilir.

Yansima, cisimlerde en koyu alanlar üzerinde bile gözlemlenebilecek bir durumdur. Tonlamada bu durum koyu tonlu bölgelerde açık tonlu hatlar oluşturularak ifade edilir.

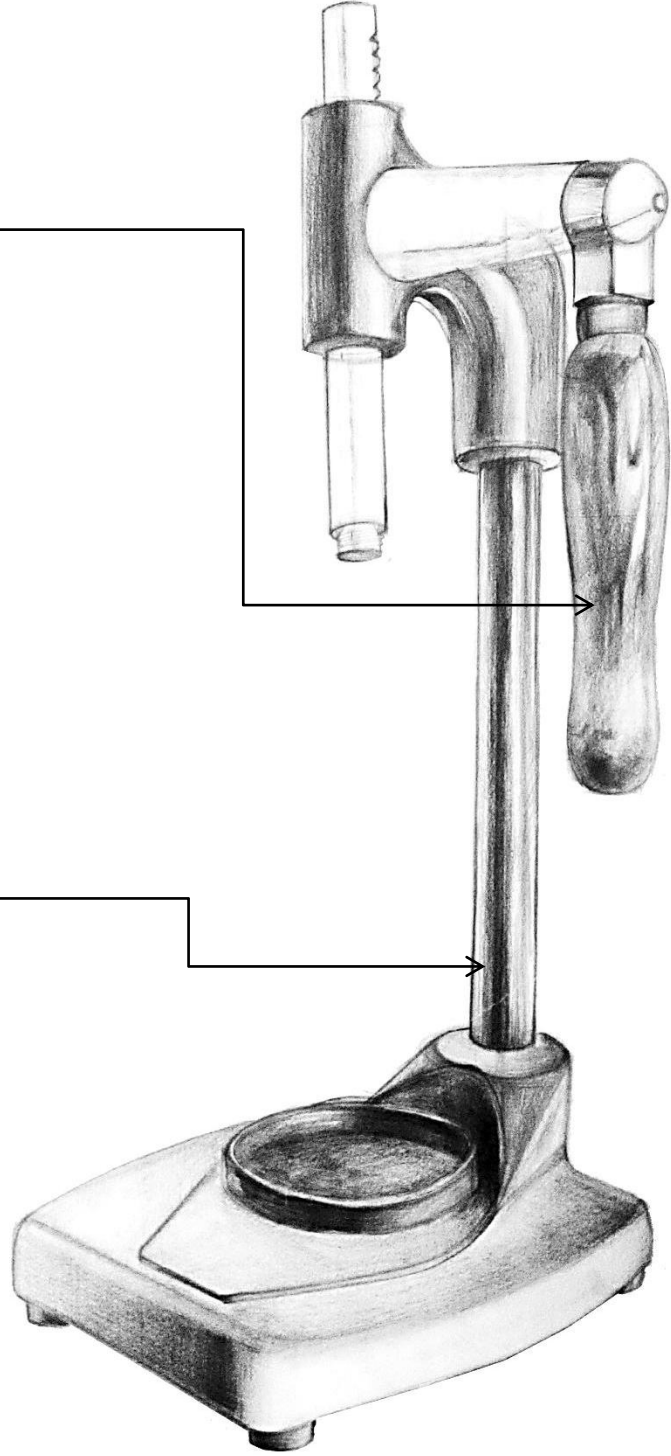
Tonlama yaparken bütüncül düşünmek gerekir. Gözlem ile form ve hacmi kavramak, cismin koyu ve açık ağırlıklı bölgelerini tespit etmek tonlamanın niteliğini arttıracaktır.

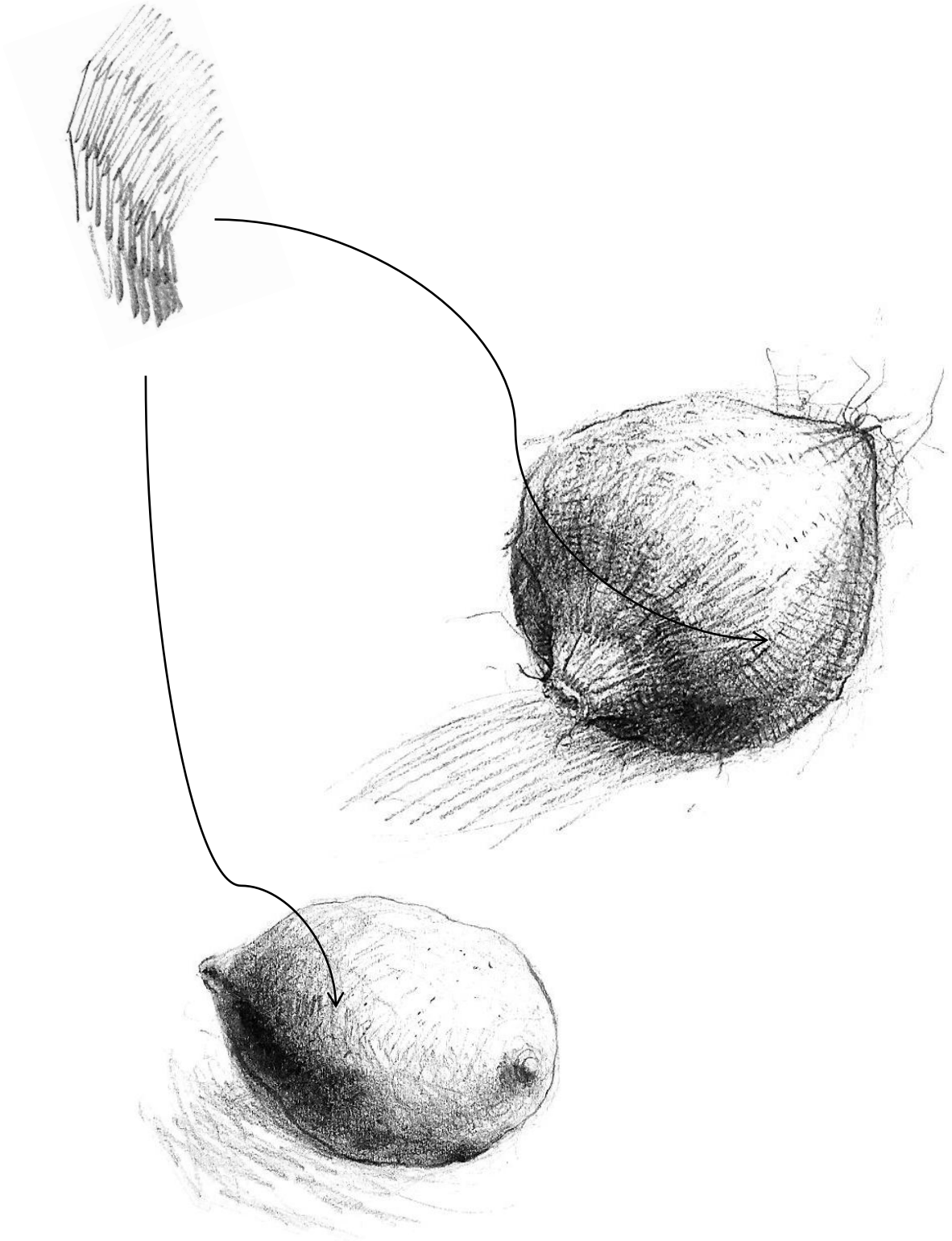
Organik
malzeme

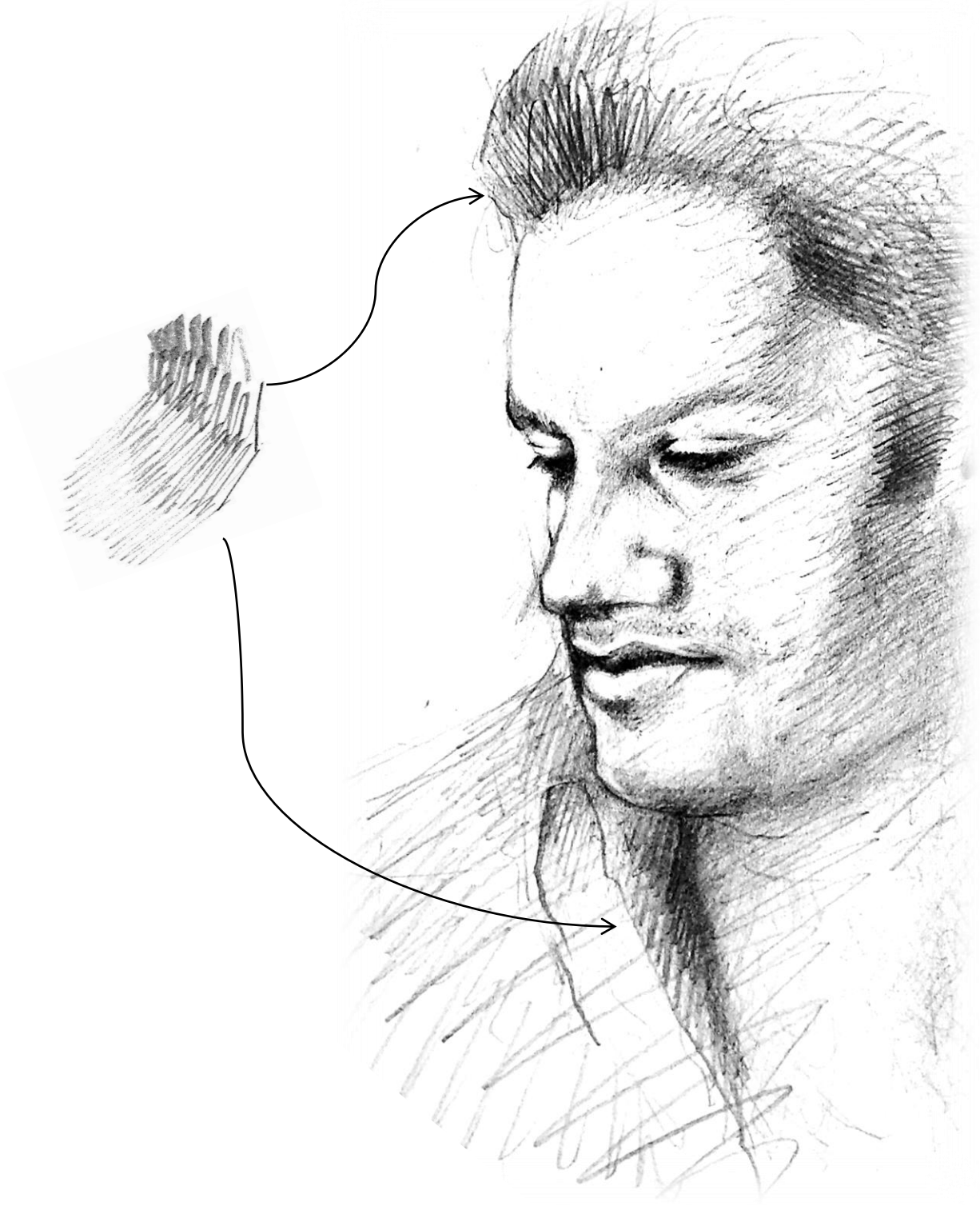
Madeni
malzeme

Organik ve madeni esaslı cisimler kendi içlerinde ayırt edici doku özelliklerine sahiptir. Bu tip cisimlere yönelik tonlama çalışmalarında söz konusu doku özelliklerini de göz önünde bulundurmak gerekir.

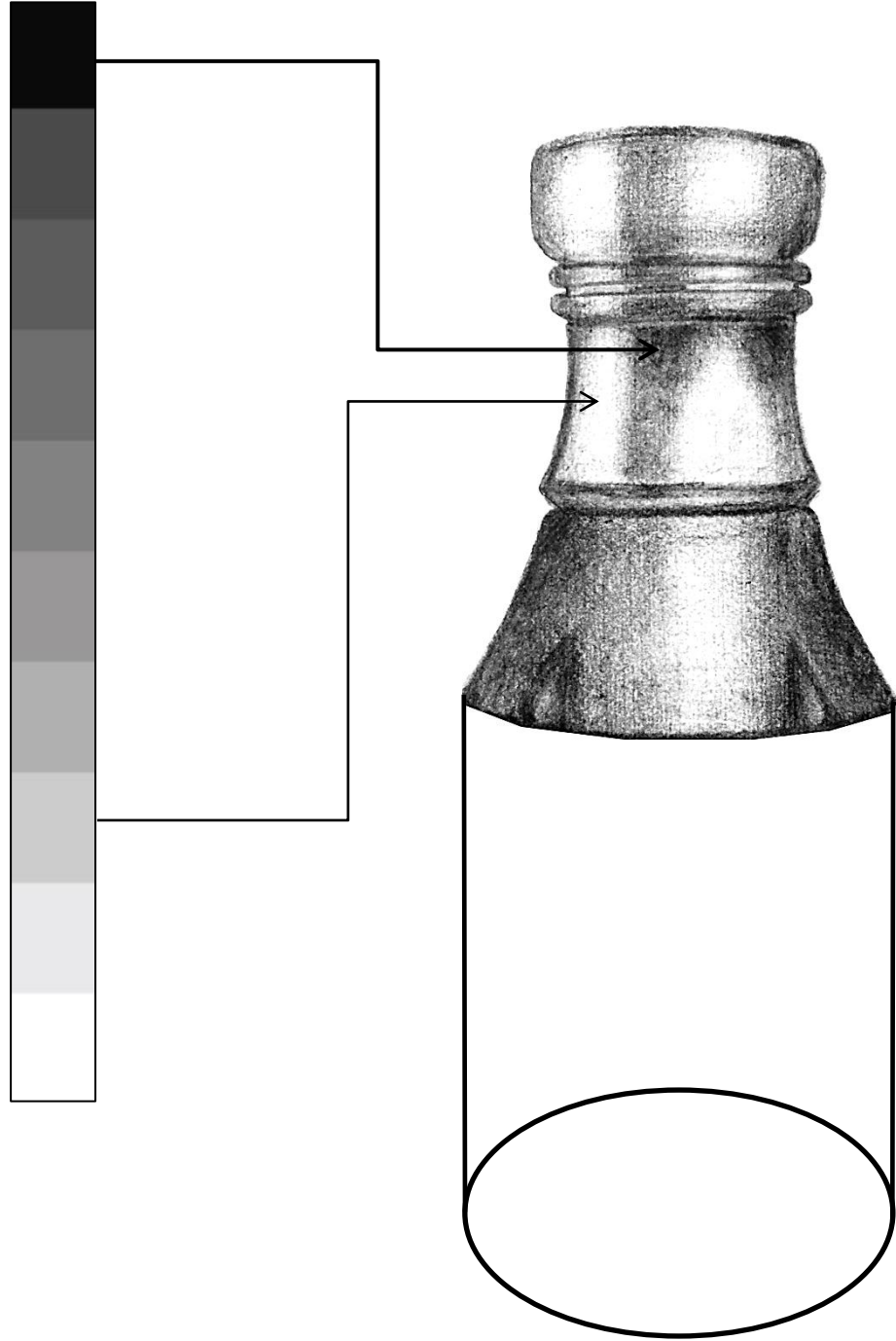
Doku özelliklerini yakalamak için tarama çizgilerinden yararlanılabilir. Tarama çizgileri birbirlerine çapraz veya paralel yönde atılan çizgilerdir. Koyu ve açık alanları ifade edecek biçimde farklı tonlara sahip olabilen bu çizgilerin yoğunluğu tonlama etkisi oluşturacaktır.

Belirtmek gerekir ki tarama çizgileri belirli bir doku tipine özgü değildir. Natürmort eskizlerinin dışında figür çalışmalarında da bu çizgilerden faydalanılabilir. Özellikle kısa süreli portre etütlerinde tarama çizgileri oldukça işlevseldir.

Koyu ve açık tonların cismin formuna (biçimine) göre dağılım göstermesi kaçınılmaz bir durumdur. Bu nedenle tonlama yaparken form (biçim) göz önünde bulundurulmalı, koyu-açık tonlar ana hatları izlemelidir.

Farklı değerdeki tonları "keskin biçimde" yan yana kullanmak doku ve görsel etki niteliğini arttırmaya yardımcı bir yöntemdir.

Çizgi sıklığı ve sürekliliğinin ton değerleri arasındaki farkı yakalamaya yardım ettiğinden bahsetmiştik. Bu noktada araştırma çizgilerinden de bahsetmek gerekir. Araştırma çizgileri doğru oran ve orantıyı tespit etmek için kullanılır. Bu çizgilerin yardımı ile cismin "karakteri" yakalanır. Ayrıca bahsi geçen çizgiler tonlama aşamasına da rehberlik eden çizgilerdir. Çizer araştırma çizgileri ile koyu ve açık alanları tonlama öncesinde belirleyebilir.

Resim 7. Ton cetveli ve tonlama odaklı çalışmalar güzel sanatlar fakülteleri öğrencilerinin sıklıkla tatbik ettiği uygulamalardır.

Günümüz güzel sanatlar fakültelerinin pek çoğunda öğrenci sergileri dâhilinde tonlama esaslı çalışmalar da sergilenmektedir. Görselde Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi (Türkiye / İstanbul) öğrencilerinin tonlama çalışmalarının bulunduğu bir sergi yer almaktadır. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2018.

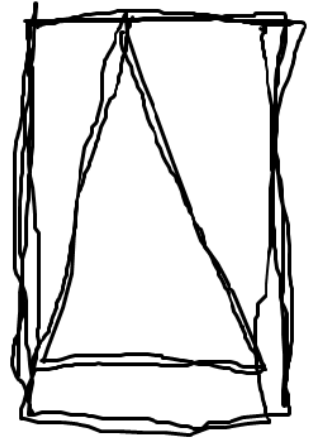
Resim 8. Ton cetveli çalışmaları temelde sonraki aşamalar için hazırlık niteliğindedir. İlerleyen basamaklarda bu tür çalışmaları; noktalı ya da serbest çizgili ton cetvelleri ve ana & ara renklerin tonlarını ifade eden renk cetvelleri izler. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2018.

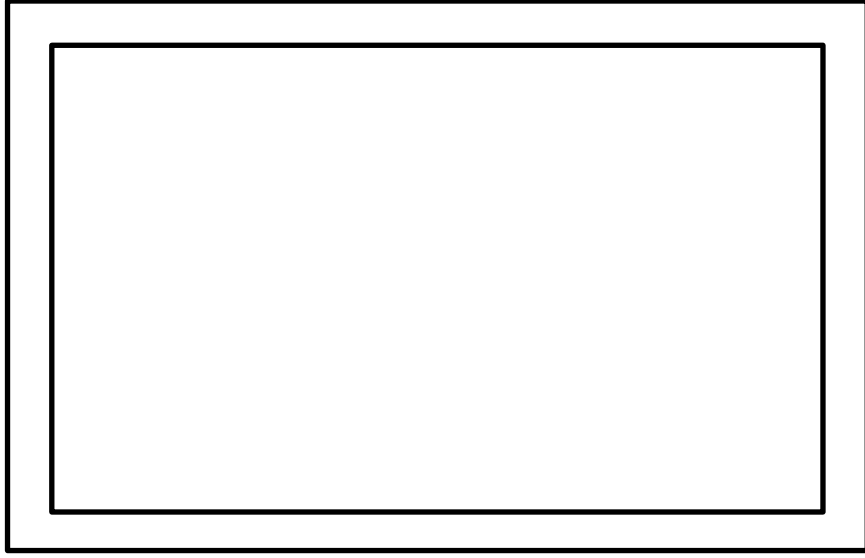
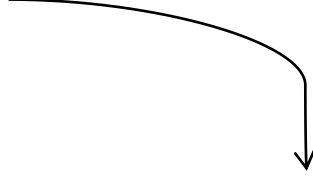
KOMPOZİSYON

Türk Dil Kurumu'nun ifadesiyle kompozisyon; ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma işidir (TDK, 2018). Sözcüğün çizim literatüründeki karşılığı ise resmi oluşturacak elemanların; boşluk, doluluk, denge, doku, biçim, hareket vb. kıstaslar gözeterek bir düzleme (veyahut boşluğa) yerleştirilmesidir.

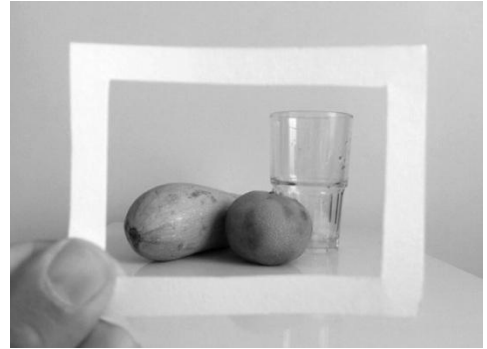
Kompozisyon bütüncül bir kurguyu ifade etmektedir. Görsel bir ritme gönderme yapan bu kurgu için belli başlı yaklaşımlar mevcuttur. Üçgen kompozisyon, dikey kompozisyon ve yatay kompozisyon en bilindik ve basit kompozisyon türleridir.

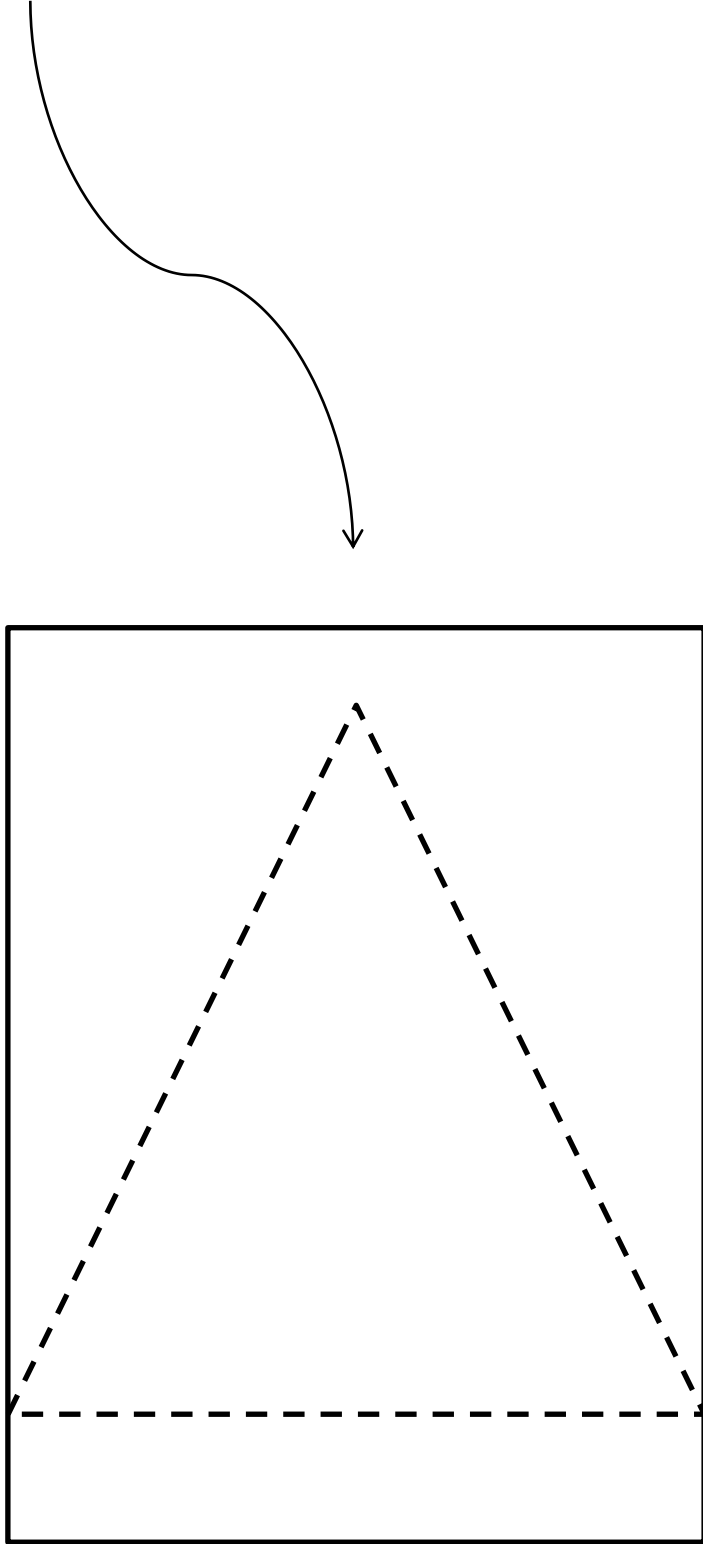
Kompozisyonun bahsetmeden önce kadrage değinilmelidir. Kadraj görüntünün bir çerçeve içine alınmasıdır. Bu çerçeve kompozisyonun sınırlarını ifade etmektedir.

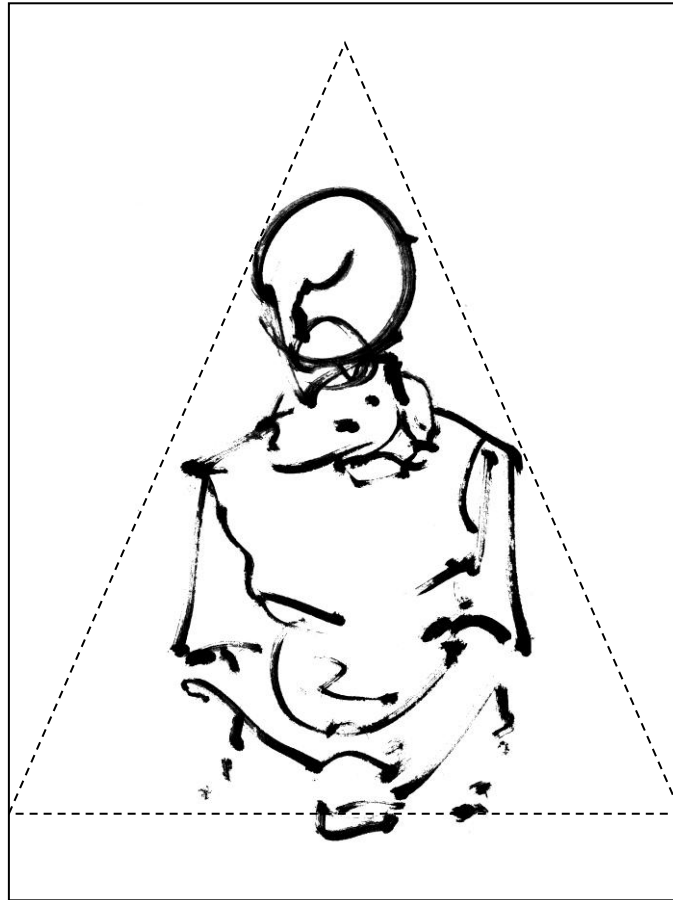
Kompozisyonun çizim yüzüne yerleştirilmesi için önem taşıyan kadraj ölçüsü küçük bir kâğıt çerçeve ile tespit edilebilir. Bu işlemin yapılmasındaki amaç kompozisyonun dikey mi yoksa yatay mı olduğunu kavramak ve çizim alanının sınırlarını belirlemektir.

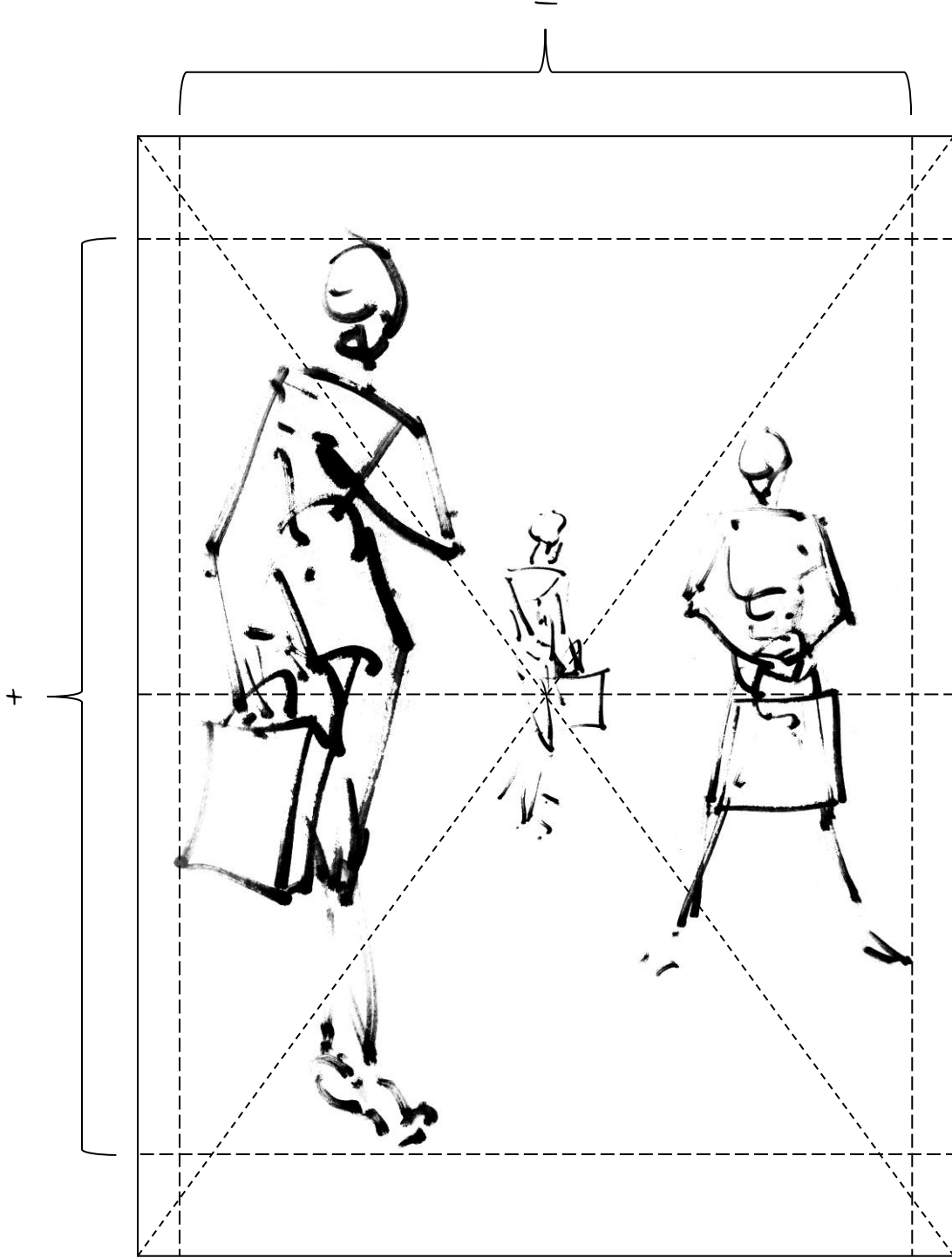
15. ve 16. yy (Rönesans) ustalarının da tercih ettiği üçgen kompozisyon, cisimlerin kadrage dâhilinde bir üçgen şablon içinde yer almasını esas alır.

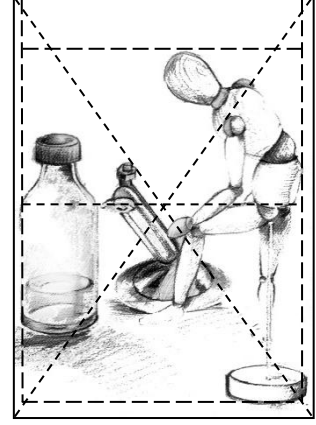
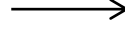
Burada üçgenin görevi kurgunun yukarı doğru gittikçe daralmasına rehberlik etmektir. Bu şekilde sağlam bir temeli ifade eden üçgen kompozisyon izleyicinin odak noktasını merkezde tutar.

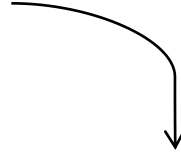
Üçgen kompozisyon gibi yaygın olan bir diğer kompozisyon türü ise dikey kompozisyondur. Dikey kompozisyonlar kurgu elemanlarının "tamamının" dikkate alındığı ve toplam boyun toplam enden fazla olduğu kompozisyonlardır. Bu tür kompozisyonların özelliği yukarıya doğru daralma zorunluluğunun olmamasıdır.

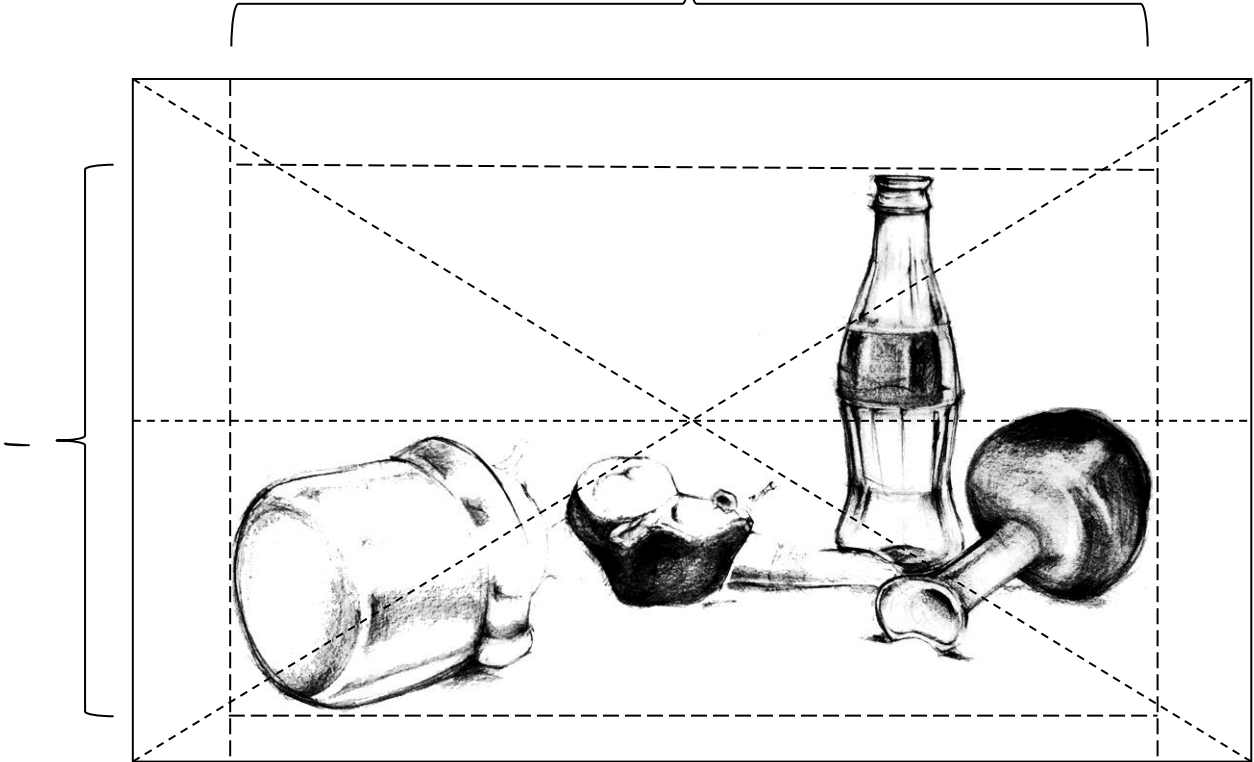
Kompozisyon türleri sadece belirli bir çizim alanı için kullanılmamaktadır. Bunlar figür, натürmort, peyzaj ve hatta soyut resimde bile geçerli olan yaklaşımlardır.

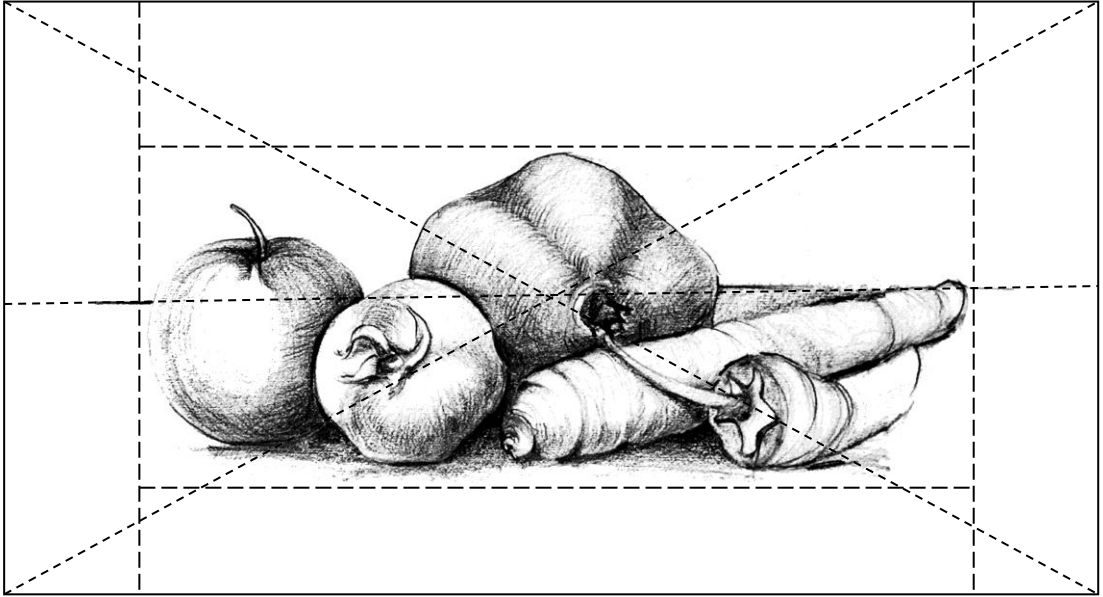

Yatay kompozisyonlar ise kurgunun "genel" eninin boydan uzun olduğu kompozisyonlardır.

+

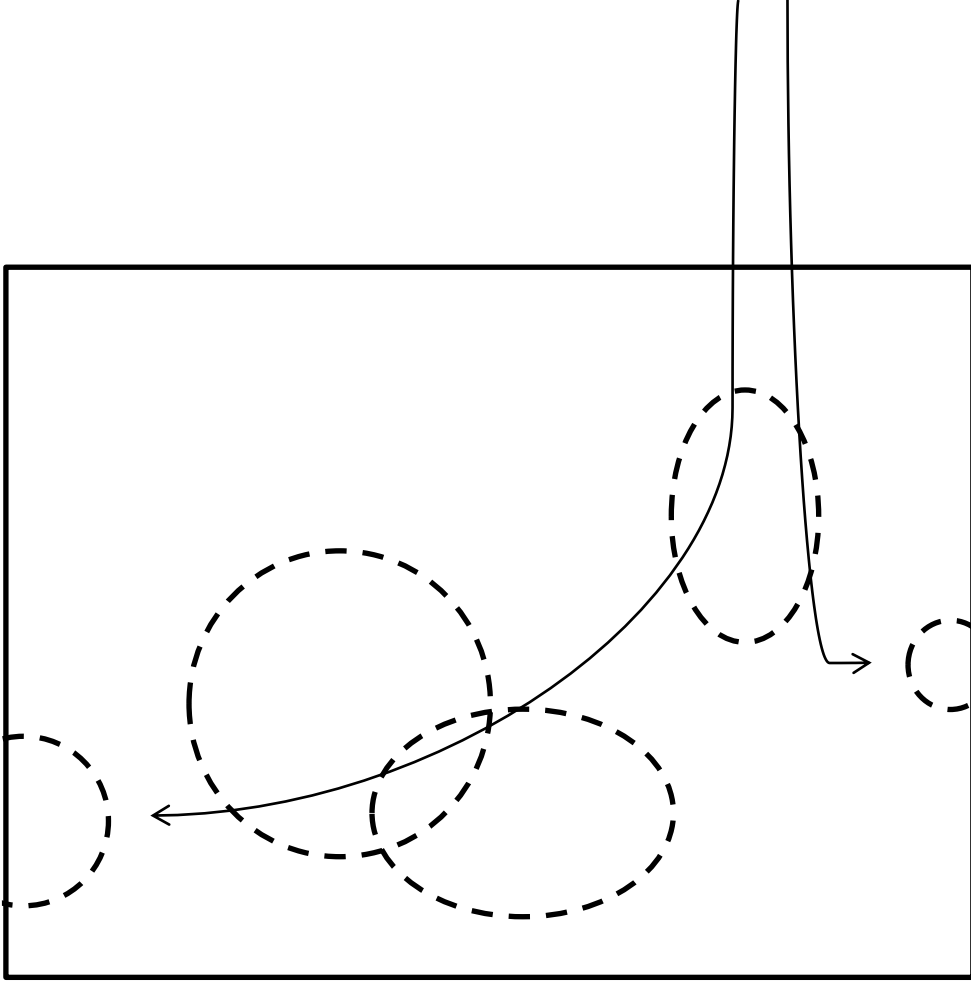

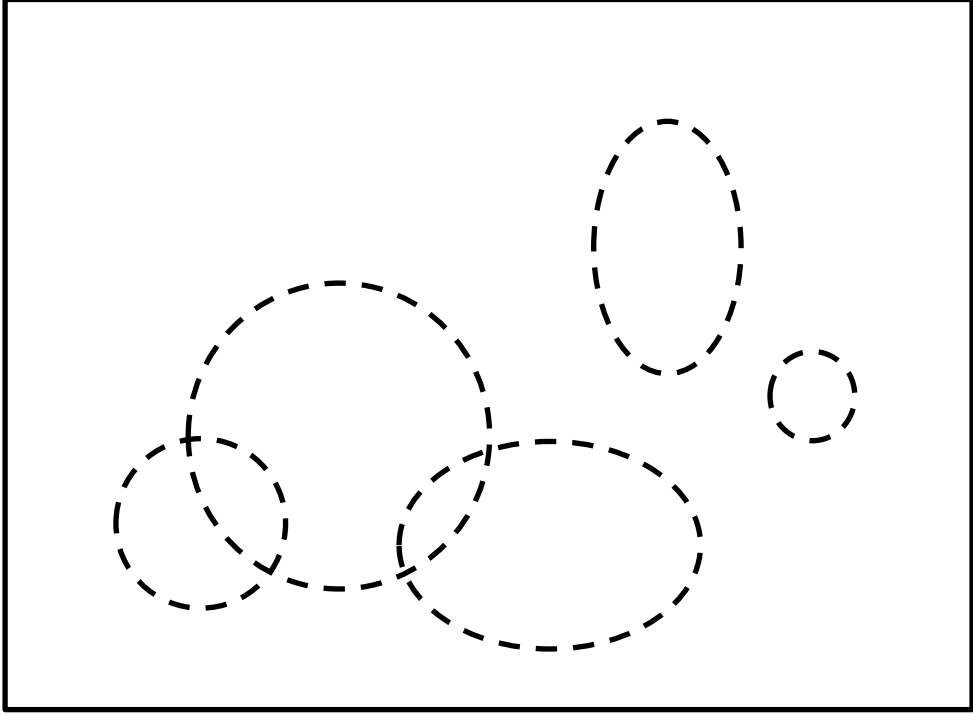
Yatay kompozisyon örneği.

Yeni başlayanlar için bu üç kompozisyon türünü bilmek önemlidir. Ancak bilinmesi gereken iki önemli kompozisyon yaklaşımı daha mevcuttur. Bunlar açık ve kapalı kompozisyonlardır.

Açık kompozisyonlarda bütünü oluşturacak elemanlarının tamamının kadraj içinde yer alması gerekmez. Bu elemanların bazılarının bir kısmının gözükmesi yeterlidir.

Kapalı kompozisyonlarda ise açık kompozisyonların aksine bütün elemanlar kadrage içinde yer almalıdır.

Resim 8. Rönesans ustalarının kullandığı üçgen kompozisyon 16.yüzy sonlarına doğru beliren Barok dönemde terk edilmiştir. Barok dönemde özellikle figür resminde açık kompozisyona ilgi artmış; Tiepolo, Tintoretto ve Rubens gibi ustaların yapıtlarında bazı figür uzuvları kadraj dışında bırakılmıştır. Görselde Tiepolo tarafından resmedilen ve 2017 yılında Hırvatistan - Zagreb'de Museum of Arts and Crafts çatısı altında sergilenen "Aeneas, Anchises ve Ascanius" isimli çalışma yer almaktadır. "Baroque Splendour of Venice: Tiepolo and Contemporaries" adlı sergide yer alan bu eserde gözlemlenebileceği üzere figürlerin bazı uzuvları dışarıda bırakılmıştır. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2017.

Resim 9. Geride bıraktığımız yüzyılda yaşanan sanatsal gelişmeler resimde kompozisyon olgusunu başka bir boyuta taşımıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı (1939 - 1945) sonrasındaki soyut dışavurumcu yaklaşımlar bu olgunun güncellenmeye devam ettiğini göstermiştir. Jackson Pollock'un resimlerinde beliren serbest yaklaşım kendinden sonraki pek çok sanatçıya örnek olmuştur. Bugün Avrupa'nın önemli kentlerinde soyut dışavurumcu üslup ile özgün kompozisyon arayışları sürmektedir. Yapıtları Çekya - Prag'da seçkin galerilerde sergilenen genç sanatçı Lukas "Musa" Musil (1984) bunlardan sadece biridir. Kaynak: B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi. 2017.

Kaynakça

İ. Özkeçeci (2017). Hat Sanatını Tanımak. İstanbul: Yazıgen Yayıncılık.

Özol, A. (2012). Sanat Eğitimi ve Tasarımda Temel Değerler. İstanbul: Pastel.

Türk Dil Kurumu (TDK), 2018.

istatistik.yok.gov.tr, 2018.

Resim Arşivi

B. Boyraz & Ü. I. Şahin Arşivi.

Etüt 1

Tarih:

Etüt 2

Tarih:

Etüt 3

Tarih:

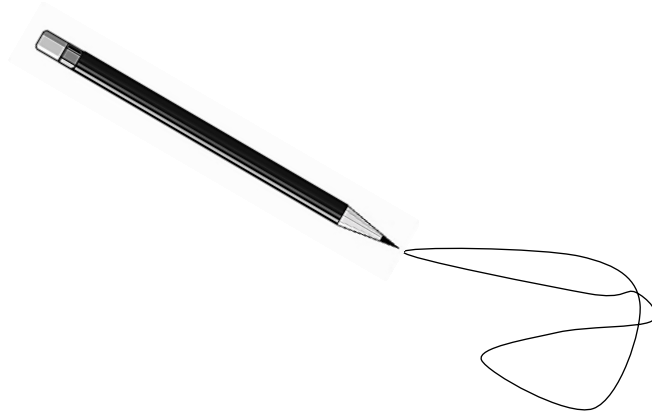
Etüt 4

Tarih:

Etüt 5

Tarih:

Burak BOYRAZ

1986 Yılında İstanbul'da doğdu. İlk, ortaöğrenim ve liseyi İstanbul'da tamamladı. 2004'de *Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Plastik Sanatlar Bölümü*'ne girdi. 2008'deki mezuniyetinin ardından *Yıldız Teknik Üniversitesi, Müzecilik Yüksek Lisans Programı*'na dâhil oldu. 2011 yılında Kadıköy'deki *Pera Güzel Sanatlar Galerisi*'nde ilk kişisel sergisini açtı. 2017 yılında "Türkiye'de Resim Restorasyonu Atölyeleri ve Bir Model Önerisi" başlıklı tezi ile sanatta yeterlik eğitimini tamamladı. Sanatçı yurt içi ve yurt dışında 50'den fazla sergide almıştır. Halen Y.T.Ü. Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü çatısı altında görev yapmaktadır.

Ü. İrmak ŞAHİN

1988 Yılında İstanbul'da doğan Ü. İrmak Şahin ilk ve ortaöğrenimini aynı şehirde tamamladı. 2005 yılında *Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Heykel Bölümü*'ne dâhil olan sanatçı 2009 yılında bu bölümden mezun oldu. Yurt içi ve yurt dışında çeşitli karma sergilere katılan Ü. İrmak Şahin 2018 yılında *Marmara Üniversitesi'nde Atatürk Eğitim Fakültesi bünyesinde Pedagojik Eğitim Formasyonu* sertifikası aldı. Aynı yıl içinde *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Lisesi, Yılın Mimar Sinanları Ödülleri*'nde *Yılın Genç Heykeltıraşı* ödülüne layık görüldü. Sanatçı çalışmalarını İstanbul'da sürdürmekte ve *BİL FEN Okulları* çatısı altında *Görsel Sanatlar Öğretmeni* unvanı ile görev yapmaktadır.

-Araştırma Notları İçeriğimizi Geliştirebilmemiz Adına-
Görüş ve Önerileriniz İçin:
bboyraz@yildiz.edu.tr

